

SVĚT V JEDNOM DNI

PROJEKTOVÉ DNY S ROZVOJOVOU TEMATIKOU PRO 2. STUPEŇ ZŠ

SVĚT V JEDNOM DNI

PROJEKTOVÉ DNY S ROZVOJOVOU TEMATIKOU PRO 2. STUPEŇ ZŠ

Kateřina Štěpničková
Marcela Fiedorová
Dominika Jíchová

ARPOK, o. p. s., Olomouc, 2014

Publikace vznikla v rámci projektu **Svět v jednom dni – rozvojová témata v projektových dnech** realizovaného v letech 2012–2014 za finanční podpory Olomouckého kraje a z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ × 5

O ARPOKU × 5

ÚVOD × 6

PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ × 7

JAK PRACOVAT S TOUTO PUBLIKACÍ × 9

RECENZE × 10

SVĚTOVÝ DEN CESTOVNÍHO RUCHU × 13

Jaké problémy s sebou nese cestovní ruch a jak těmto negativním dopadům můžeme zabránit? Jak cestování ovlivňuje biodiverzitu nebo život korálů? A co vzdálené kultury, za kterými při svých cestách za exotikou míříme? S odpovědmi na tyto otázky žáky seznámí tento projektový den.

SVĚTOVÝ DEN LIDSKÝCH SÍDEL × 25

Jak bydlí lidé v různých koutech světa? Co pro žáky znamená to jejich „doma“? Jakým problémům musí čelit lidé žijící ve slumech, chudinských čtvrtích na okraji velkých měst v rozvojových zemích? A co je to „sídelní kaše“ nebo „partyzánské zahradničení“? O tom všem je tento projektový den.

SVĚTOVÝ DEN VÝŽIVY × 35

Žáci se dozvědí odpovědi na otázky týkající se výživy u nás i ve světě, vyvodí zdravotní rizika plynoucí z nevyvážené stravy a zamyslí se nad světovým rozložením potravin. Na vlastní kůži si vyzkouší, jak probíhá potravinová pomoc v oblasti postižené humanitární katastrofou, a na závěr si uvaří něco dobrého ze středoamerických receptů.

DEN STROMŮ × 49

Projektový den nabízí žákům pohled na tematiku stromů z několika stran: funkce stromů v životě člověka, důvody a následky kácení tropických deštných lesů, udržitelná spotřeba dřeva a v neposlední řadě kreativní dílna na výrobu vlastního recyklovaného papíru.

MEZINÁRODNÍ DEN NENAKUPOVÁNÍ × 61

Kolik kilometrů nacestují džíny během všech fází výroby, než se dostanou do vašeho šatníku? Jaký je rozdíl mezi obyčejným banánem a fair trade banánem? Jak nás při nakupování ovlivňuje reklama? A jak snadno lze vyrobit peněženku z krabice od mléka? Odpovědi přináší tento projektový den.

MEZINÁRODNÍ DEN BOJE PROTI KOLONIALISMU × 73

Žáci putují v čase a dozvídají se, kdo byly nejdůležitější koloniální mocnosti, co bylo jejich hlavní motivací kolonizovat, jaké byly jejich kolonizační praktiky a s jakými dopady kolonialismu a dekolonizace se současný svět, a především Afrika, potýká.

SVĚTOVÝ DEN VODY × 87

Kolik vody spotřebujeme během dne? Kde se pěstují květiny a k jakým problémům v souvislosti s tím dochází? Žáci se seznámí s konceptem virtuální vody, uvědomují si nerovnoměrnou spotřebu vody ve světě a přemýšlejí nad problémy, které se v souvislosti s vodou vyskytují.

SVĚTOVÝ DEN KULTURNÍ ROZMANITOSTI × 101

Žáci poznávají pět soudobých či dávných kultur zastoupených na pěti kontinentech naší planety – masajské bojovníky v Africe, kanibalistický kmen Fore na Papue-Nové Guineji, Aborigince – domorodé obyvatelstvo Austrálie, již vymřelý indiánský kmen Olméků v Jižní Americe a kulturu českých krajanů žijících v Rumunsku. Tyto virtuální návštěvy jim pomáhají uvědomovat si kulturní rozmanitost naší planety a uvažovat nad jejím ohrožením kvůli všudypřítomné globalizaci.

LITERATURA A ZDROJE × 110

PODĚKOVÁNÍ

Rády bychom poděkovaly všem, kdo se podílel na vzniku této příručky. Učitelům za vstřícný přístup a stoprocentní servis při pilotování projektových dnů, za otevřenost k (téměř) všem našim nápadům a hlavně za vlastní iniciativu při tvorbě metodik. Žákům za to, že se aktivně účastnili projektových dnů, a za zpětnou vazbu, kterou nám k nim poskytli. Kolegům z ARPOKU za pohotovost zaskočit v lektorské pozici a za ochotu přiložit ruku k dílu vždy, když bylo potřeba. A v neposlední řadě všem ostatním, kdo nám publikaci a její vznik a vývoj jakkoli podnětně připomínkoval.

Kateřina Štěpničková, Marcela Fiedorová, Dominika Jíchová

O ARPOKU

Jsme nezisková organizace, která přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáháme učitelům, jak učit aktuální témata dneška (např. chudoba, migrace, odpovědná spotřeba), a otevřeně o nich mluvíme se žáky. O těchto tématech informujeme i veřejnost, a tak podporujeme otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Naše cíle:

- *zprostředkovat kontakt mezi rozvojovým a rozvinutým světem*
- *poskytovat pedagogům nástroje pro začleňování globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacích kurikul a do výuky*
- *naplňovat a podporovat Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání 2011–2015*
- *potírat extremistické názory nerespektující lidská práva*
- *poskytovat informace veřejnosti a přispět k veřejné debatě o aktuálních globálních tématech*
- *předávat a sdílet zkušenosti pracovníků ARPOKu s dobrovolníky a praktikanty*
- *budovat respektovanou a stabilní pozici ARPOKu v neziskovém sektoru v Olomouci, Olomouckém kraji, České republice a Evropě*

Více na: www.arpok.cz.

HODNOTY ARPOKU

x x x

ODPOVĚDNOST
ZA DŮSLEDKY
NAŠEHO CHOVÁNÍ

x

TOLERANCE

x

RESPEKT

x

PROFESIONALITA

x

OTEVŘENOST

ÚVOD

Milí pedagogové, milí čtenáři.

Držíte v rukou publikaci, která přináší do škol něco netradičního: jednak téma – globální problémy, propojenost světa, život na druhé straně planety – a pak také i způsob výuky – projektové dny. Pokud patříte mezi učitele na základních školách, kteří chtějí, aby se jejich žáci orientovali v aktuálních otázkách dnešního světa, a přitom se s nimi seznamovali atraktivní formou, pak je tento metodický materiál určen právě pro vás.

Projektové vyučování se v posledních letech těší velké oblibě, protože umožňuje nahlédnout na určité téma z různých úhlů pohledu, spočívá v aktivní účasti žáků a nahrazuje frontální učení atraktivními a interaktivními výukovými metodami, při kterých jsou zapojeny všechny smysly.

Tato kniha je především ukázkou, jak lze začleňovat **globální rozvojové vzdělávání** (GRV) do výuky. GRV je podle Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015¹ „celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují“. Jaká témata, jimž by se měli žáci učit, se za touto obecnou definicí skrývají? Jsou to globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, lidská práva, globální problémy a humanitární pomoc a rozvojová spolupráce.

My jsme se zaměřily na **mezinárodně významné dny**, které vyhláší Organizace spojených národů a každoročně skrze jejich oslavy upozorňuje na určité společensky důležité téma. Ve spolupráci s pedagogy pilotních škol jsme z nich na základě jejich potřeb vybraly ty, které jsou spojené s rozvojem, a připravily k těmto dnům metodiky projektových dnů. Tyto metodiky byly sepsané, několikrát pilotované na školách a dopracované podle připomínek učitelů tak, aby byly okamžitě použitelné pro každého, kdo si tuto knihu otevře.

Mezinárodně významných dnů podle OSN se slaví každý měsíc několik, doporučujeme proto držet se kalendáře. Pokud budete postupovat spolu s námi podle této knihy, můžete oslavit hned několik významných svátků formou projektových dnů v každém pololetí – například Světový den lidských sídel v říjnu, Mezinárodní den nenakupování v listopadu nebo Světový den vody v březnu.

---

1 Národní strategii vydalo MŠMT a MZV v roce 2011 a jejím hlavním cílem je začlenění globálního rozvojového vzdělávání do výuky na českých školách. Dokument je k dispozici na tomto odkazu: http://fors.cz/user_files/nsgrv.pdf.

Terminologické okénko – Projektový den, nebo tematický den?

Na tomto místě si dovolíme stručnou vsuvku týkající se terminologie. Projektový den je založen na tom, že žáci si zvolí nějaký problém, jehož řešení v průběhu dne hledají, a na závěr mají v ruce určitý výstup. Vedle toho tematické dny se dívají na určité téma z různých úhlů pohledu – žáci tedy neřeší vybraný problém jako u projektového dne, ale nahlíží na jedno téma z různých, zpravidla méně obvyklých, stran. (Více o projektových a tematických dnech v kapitole *Projektové vyučování*.)

Když budete pročitat tuto publikaci pozorně, jistě vás napadne, že spíše než o metodiky k projektovým dnům se jedná o metodiky k tematickým dnům, i když je tak nenazýváme. Jsme si toho vědomy, ale zvolily jsme označení projektové dny, protože je ve školství již delší dobu zakotveno a hojně používáno.

autorky

PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

- Jaké výhody a nevýhody má tato forma výuky?
- Jak si tato projektová vyučování stojí na českých školách v současnosti?
- Jaký je rozdíl mezi projektovými a tematickými dny?

Projektové vyučování je odvozeno od pojmu projektová metoda, která je spojena se jménem W. H. Killpatricka. Volně vysvětleno, jedná se o takový jasně navržený úkol žákům, který se jim bude zdát životně důležitý a bude se blížit skutečným činnostem v lidském životě.

Při používání projektového vyučování vycházíme ze zkušeností žáka. Nelze od sebe odtrhnout proces poznání a proces činnosti. Dochází k vyústění myšlenkových pochodů do praktických činností.

Projekty by měly mít globální charakter, tedy řešit konkrétní životní situace komplexní povahy. Dále by se měla vyspecifikovat ústřední myšlenka projektu jako základní idea či jádro řešení.

Rozlišujeme různé druhy projektu, podle různých kritérií:

- charakteru problému,
- vztahu k učivu a vyučovacím předmětům,
- místa,
- počtu žáků,
- délky trvání.

V souvislosti s tematickými dny je projekt rozsáhlejší a v souvislosti se vztahem k učivu lze navrhnout projekt jednoho předmětu až po integrovaná témata. Tematické dny jsou méně rozsáhlé a nemusí řešit globální problémy.

Projektové vyučování je považováno za komplexní výukovou koncepci vyučování, v rámci níž můžeme uplatnit různé výukové metody, např. myšlenkové mapování, diskuse, interview, sběr materiálů, sběr dat, hry, experimentování atd.

Na základních školách je uplatňováno projektové vyučování v souladu s platným kurikulem (RVP ZV), které vychází z globálního vnímání světa i z integrovaného pojetí vyučovacích předmětů.

Výhody projektového vyučování:

- rozvoj motivace, aktivity, tvořivosti a samostatnosti u žáků,
- rozvoj dovednosti plánování vlastní práce,
- komunikativní a sociální zkušenost žáků,
- uplatnění praktických dovedností v životních situacích při globálním pohledu na svět.

Nevýhody projektového vyučování:

- nutná dokonalá teoretická příprava učitele a žáků, vycházející ze správné diagnostiky účastníků, tvořivost a nadšení pedagoga,
- správný a citlivý odhad pedagoga u míry volnosti a odpovědnosti žáků s přihlédnutím ke věkovým specifikům dětí,
- správný časový odhad řešení projektu a materiální vybavení projektu.

V současných českých školách se projektové vyučování uplatňuje zejména v souvislosti s nabízením průřezových témat v rámci kurikula. Školy mají k dispozici také Portál RVP, kde jsou jednotlivé projekty pedagogů diskutovány a nabízeny k realizaci. Do jaké míry pedagogové dokáží projektovou metodu správně aplikovat do vyučovacího procesu, je otázkou pro další výzkumy v pedagogice.

PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D.

JAK PRACOVAT S TOUTO PUBLIKACÍ

Metodiky k jednotlivým projektovým dnům jsou řazeny chronologicky podle školního roku. Kapitola vždy začíná anotací projektového dne a pokračuje úvodními údaji, ze kterých získáte informace o tom, pro **kolik žáků** byla metodika vytvořena a **kolik času** budete na projektový den potřebovat. Projektový den lze samozřejmě realizovat i s jiným počtem žáků, je však třeba uzpůsobit např. množství materiálu nutné pro realizaci dne. Většinou projektové dny trvají 4 vyučovací hodiny, v několika případech je to 5 hodin.

Dále jsou uvedeny názvy jednotlivých stanovišť, prostředí vhodné k realizaci dne a specifika jeho průběhu. Co se týče **prostředí**, většinou je vhodné využít třídy s pohyblivými lavicemi a stoly, některá stanoviště vyžadují prostor kuchyňky nebo tělocvičny. **Specifika průběhu** popisují, jak je celý projektový den koncipován – jak rozdělit žáky na jednotlivá stanoviště, jak probíhá střídání skupin, zda se celým projektovým dnem line nějaké pojítko, jako např. „deníček“, poster nebo pracovní list.

Následuje **zařazení** tematiky projektového dne do **rámcového vzdělávacího programu a Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015**.

Poté už přichází metodický popis jednotlivých **stanovišť**. Veškeré přílohy a obrázky jsou k dispozici na přiloženém USB flash disku nebo CD. V **infoboxu** v závěru kapitoly najdete vždy základní informace o daném mezinárodně významném dnu s vysvětlením, proč si ho vlastně připomínáme.

Na **USB flash disku nebo CD** dále najdete kromě příloh a obrázků rozšiřující informace o tématu, kterému se projektový den věnuje, a další potřebné informace (např. správné odpovědi), které jako učitel budete k hladkému průběhu dne potřebovat. Dále složka k projektovému dni na flash disku nebo CD obsahuje zdroje textů, obrázků a videí a několik fotografií z pilotního zkoušení projektových dnů. Publikace je koncipována zkrátka tak, že cokoli nenajdete v knize, najdete na přiložené flashce nebo CD.

Přejeme Vám příjemné a objevné zážitky s Vašimi žáky nejen při realizaci projektových dnů!

autorky

Předkládaná publikace řeší velmi aktuální problematiku, diskutovanou nejen v odborných kruzích, ale také mezi pedagogy a pracovníky volnočasových aktivit. Zabývá se problematikou kurikulárního dokumentu (RVP ZV) a naplňuje tím požadavky kladené na pedagogy v oblasti vzdělávací nabídky. Jsou zde zpracovávána aktuální témata, jako jsou např. propojenost světa, globální problémy lidstva, život na druhé straně planety a další, která by se dala zařadit mezi aktuální průřezová témata v kurikulárních dokumentech.

Publikace zpracovává nabízená témata prostřednictvím projektového vyučování. Jedná se o velmi náročnou a inovativní výukovou metodu, u níž se může změnit i organizační forma. Přestože se jedná o metodu velmi oblíbenou a učiteli často využívanou, přesvědčili jsme se o tom, že pro učitele je používání projektového vyučování jako výukové metody velmi náročné. Předkládaná publikace jim proto velmi pomůže při realizaci a zpracovávání aktuálních témat.

Můžeme konstatovat, že **cíl práce byl splněn**.

Odborná publikace s metodikou je rozdělena podle témat a zpracování nabídky, pro kterou byla určena, a to do dvou základních částí: na 1. stupeň ZŠ a 2. stupeň ZŠ.

2. stupeň ZŠ

Sekundární stupeň základního vzdělávání je přizpůsoben věkové kategorii žáků, pro které je určen. Struktura metodiky a metodických postupů je totožná jako na primárním stupni, liší se však náměty pro zpracování a také náplní témat a obtížnosti úkolů, popř. použitých podpůrných vyučovacích metod, což lze v publikaci velmi ocenit a vyzdvihnout.

Každé téma je zpracováno jednotně. Obsahuje tedy odborný výklad a zdroj informací pro učitele, dále metodiku zpracování daného tématu pro žáky, ve které jsou podrobně zpracována klíčová slova, časový horizont, jednotlivé úkoly příbuzných subtémat a také zdroje a použitá literatura. V závěru metodiky pro žáky je kalendář akcí, vztahující se k danému tématu. V neposlední řadě jsou v publikaci pod každým tématem uvedené zdroje a použitá literatura pro další inspiraci, popř. doplnění informací.

Opět je velmi dobře zpracován Úvod celé publikace, který napomáhá čitateli ke snadší orientaci v textu a vysvětluje účel a zaměření publikace. Reaguje zároveň na aktuální témata a mezinárodně významné dny, které vyhlásila OSN. Vysvětluje učitelům, jak na předkládanou publikaci pohlížet a zároveň, jak s ní pracovat.

Nabídka zpracovaných témat je např.: Světový den cestovního ruchu, Světový den lidských sídel, Světový den výživy, Den stromů, Mezinárodní den nenakupování, Světový den vody, Mezinárodní den boje proti kolonialismu a Světový den kulturní rozmanitosti.

Opět je každé z témat velmi podrobně připraveno po stránce metodické. Učitel má k dispozici obrazový materiál formou fotografií; dále promo fotografie z různých akcí a již absolvovaných projektů; přílohy obsahující kvízové otázky, odpovědi na otázky, různé druhy textů, pracovní listy a Power Pointové prezentace.

Lze tedy konstatovat, že pro 2. stupeň ZŠ jsou projektové dny či tematické dny velmi atraktivní vyučovací metodou, která zajišťuje participaci jak učitele, tak žáka ve vyučovacím procesu. Dochází k naplňování dlouhodobých cílů, které nám předurčuje současné kurikulum.

Závěrem lze konstatovat, že předkládaná publikace autorek je velmi zajímavá a uživatelsky příjemná. Zpracovává aktuální problematiku českého školství v kompatibilitě s evropskými projekty a tématy. Publikace je inovativní a zpracovávaná témata jsou relevantní k celosvětově řešeným problémům.

Metodiku **doporučuji k publikování.**

PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D.

Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Univerzita Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
Tel.: 585 635 110
E-mail: *martina.fasnerova@upol.cz*

SVĚTOVÝ DEN
CESTOVNÍHO
RUCHU

☒	☐	☐	☐
€	\$	¥	

Co se skrývá pod udržitelným cestovním ruchem, jaké problémy s sebou cestovní ruch nese a jak těmto negativním dopadům můžeme zabránit? Jak cestování ovlivňuje biodiverzitu nebo život korálů? A co vzdálené kultury, za kterými při svých cestách do exotiky míříme? S odpověďmi na tyto otázky vás seznámí projektový den přibližující cestovní ruch.

 počet žáků	60	 stanoviště	1) Udržitelný cestovní ruch 2) Cestovní ruch a biodiverzita 3) Cestovní ruch a propojení kultur 4) Cestovní ruch a udržitelná energie 5) Cestovní ruch a voda 6) Cestovní ruch a rozšiřování nepůvodních druhů	volitelně
 časová dotace	4 x 45 minut	 prostředí	třída s pohyblivými lavicemi	
 CÍLE	1) Žáci formulují definici a hlavní principy udržitelného cestovního ruchu. 2) Žáci vysvětlí aspekty cestovního ruchu problematické vzhledem k přírodě a místním lidem.			
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozdělení do 5 skupinek, ve kterých pracují celý den. Náplň prvního stanoviště je pro všechny skupiny stejná, dojde v něm k vytvoření cestovních kanceláří. Další tři stanoviště si skupiny předem zvolí, absolvovat je budou podle přesného rozpisu. V průběhu projektového dne budou skupiny na základě jednotlivých stanovišť zpracovávat plakát tak, aby reprezentoval hodnoty a náplň jejich cestovní kanceláře.			
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a příroda (Životní prostředí, Energie, Biologie rostlin, Biologie živočichů), Člověk a společnost (Rozdělený a integrující se svět) průřezové téma: Environmentální výchova, Multikulturní výchova			
zařazení do NS GRV	Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Globální problémy			

Na vytvoření této metodiky spolupracovali pedagogové ze ZŠ Karla Staršího ze Žerotína Bludov Vojtěch Kočí a Dita Kaňáková.

1. UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH

1 Úvodní aktivita (10 min.)

pomůcky: tabule, křída

Sdělíme žákům název projektového dne: Světový den cestovního ruchu. Zeptáme se jich:

- *Co si představíte pod pojmem cestovní ruch?*

Jejich nápady zapisujeme na tabuli. Sdělíme žákům, z jakého důvodu bylo téma vybráno, a stručně je seznámíme s tradicí oslav Světového dne cestovního ruchu. Řekneme žákům, že s tématy oslav posledních čtyř let se během dneška podrobněji seznámí.

2 Udržitelný cestovní ruch (25 min.)

» Definice (15 min.)

pomůcky: papíry + psací potřeby, tabule

Rozdělíme žáky do čtyř skupin. Dáme skupinám cca 5–7 min. na brainstorming nad pojmem *udržitelný cestovní ruch*. Žákům na tabuli napíšeme návodné pojmy: *životní prostředí, lidé, kultura*. Po uplynutí času vyzveme skupiny, aby své nápady prezentovaly ostatním, současně je zapisujeme na tabuli. Po prezentaci všech skupin požádáme žáky, aby z prezentovaných nápadů vybrali ty, ve kterých se shodují, a na jejich základě vytvořili vlastní definici udržitelného cestovního ruchu. Tu ať vybraný zástupce napíše na tabuli.

» Kvíz (10 min.)

pomůcky: kvízové otázky (příloha č. 1), 4× odpovědi (příloha č. 2), kruhy barevných papírů – 4 × 5 různých barev

Žáci pracují ve skupinách z předchozí aktivity. Seřadíme žáky na jeden konec třídy a každé skupině dáme lístečky s odpověďmi (A, B, C). Před každou skupinu umístíme do řady 5 stejnobarevných kruhů. Sdělíme žákům, že si zahrají vědomostní kvíz, který bude probíhat následovně:

- přečteme otázku + možné odpovědi
- dáme skupinám krátký čas na rozmyšlenou
- vyzveme skupiny, aby zveřejnily své odpovědi

- sdělíme správnou odpověď
- skupiny, které na otázku zodpověděly správně, si vezmou kruh před sebou

Po zodpovězení otázky vždy žákům dodáme pár informací o daném tématu.

3 Cestovní kancelář (10 min.)

pomůcky: potřeby na kreslení, papíry, fixy, lepidla

Odkážeme na otázku č. 4 a zopakujeme žákům, že jedním ze současných trendů v cestovním ruchu je, že se lidé stále více zajímají o životní prostředí. Sdělíme žákům, že se jejich skupina v této chvíli až do konce projektového dne mění v cestovní kancelář. Jejich úkolem během celého dne bude tvořit plakát², který potenciálním zájemcům nabídne cestování, jež garantuje principy udržitelnosti. Na každém stanovišti pak bude žákům zadán úkol vztahující se k plakátu jejich cestovní kanceláře.

Během deseti minut mají žáci vymyslet strategii své cestovní kanceláře a vytvořit úvodní část plakátu. Vzhledem k co nejefektivnějšímu zapojení celé třídy je vhodné rozdělit žáky na menší skupinky, které budou zpracovávat dílčí úkoly. Úkoly si mohou skupinky vybrat samy, případně je žákům přidělíme sami podle toho, jak je známe – kreativita, fantazie, písmo aj. Skupiny zpracovávají úkoly zvláště na papíry, které pak v závěru hodiny nalepí na společný plakát. Výjimkou může být skupina, která bude na plakát nadepisovat název cestovní kanceláře. Máme na paměti, že žáci projdou během dne celkem čtyři stanoviště a každé z nich potřebuje na plakátu nějaký prostor.

DÍLČÍ ÚKOLY (pro přehlednost můžeme napsat na tabuli)

- název cestovní kanceláře
- logo
- motto
- definice udržitelného cestovního ruchu (z úvodu hodiny)
- strategie: zájezdy - tuzemské/zahraníční, poznávací/pobytové
- zaměření, specializace

---

2 Sdělíme žákům, že na každém stanovišti jim bude zadán úkol vztahující se k plakátu. Ideálně by tedy žáci měli mít plakát rozdělen na čtyři díly.

2. CESTOVNÍ RUCH A BIODIVERZITA

1 Biodiverzita (25 min.)

» Rozmanitost ekosystémů (10–15 min.)

pomůcky: obrázky ekosystémů (obrázky č. 1–8), tabule, křídly

Rozestavíme židle do kruhu a doprostřed rozložíme obrázky. Vyzveme žáky, aby si obrázky prohlédli a postavili se k tomu, který je zaujal, ideálně tak, aby u každého obrázku stál alespoň jeden žák. Požádáme vždy jednoho zástupce skupiny kolem obrázku, aby ostatním řekl, proč si jej vybral, a také, aby obrázek popsal. Zaměříme se na popis prostředí a rostlin, případně se zeptáme, jaká zvířata by v daném prostředí mohla žít. Během prezentace skupin píšeme na tabuli poznámky podle toho, co ve výkladu zazní a co budeme chtít použít v následující aktivitě.

Po prezentaci všech skupin shrneme, že jsme se právě podívali na několik různých ekosystémů.

- *Znáte pojem ekosystém? Umíte ho vysvětlit?*
- *Který z ekosystémů bude asi nejbohatší na život? Který naopak nejchudší?*
- *Které ze zmíněných ekosystémů bychom mohli najít v České republice?*
- *Proč se některé druhy rostlin/zvířat u nás nevyskytují?
Čím je to podmíněno?*
- *Kolik ekosystémů na světě existuje?*

» Rozmanitost druhů (10 min.)

pomůcky: papíry do skupin + psací potřeby, tabule, křídly

Vrátíme se ke svým poznámkám z předchozí aktivity (např. listnaté stromy, mořští živočichové atd.). Řekneme žákům, že o různorodosti ekosystémů jsme se již přesvědčili v předchozí aktivitě. Jak je to ale s jednotlivými druhy rostlin či živočichů? Podívejme se např. na jehličnany.

Rozdělíme třídu na dvě poloviny a dáme jim 3 až 5 minut na to, aby vymysleli co nejvíce jehličnanů, zatím bez druhových jmen. Hlídáme čas a po uplynutí vymezené doby ukončíme aktivitu. Vyhodnotíme, která skupina má více jehličnanů. Přečteme je, druhá skupina je může doplnit v případě, že má něco navíc. Dále vybereme ze skupiny jehličnanů jeden

druh, např. smrk. Kolik druhů smrků znáte? Brainstorming provádíme ve třídě dohromady, názvy zapisujeme na tabuli. Po tom, co skupina své nápady vyčerpá, je můžeme doplnit o další názvy. Dále se žáků zeptáme:

- *Jak je to s živočichy? Znáte více druhů nějakého živočicha? Co třeba ježek?*

Shrneme žákům, že na tomto úkolu jsme si ukázali rozmanitost na úrovni druhů.

2 Biodiverzita a cestovní ruch (10 min.)

pomůcky: tabule, 2 flipchartové papíry + fixy

» Myšlenková mapa (5 min.)

Sdělíme žákům, že se budeme zabývat propojením souvislostí biodiverzity a cestovního ruchu, a to pomocí techniky myšlenkové mapy. Zeptáme se žáků, zda tuto techniku znají, případně jim ji objasníme a zkusíme společně cvičně vytvořit takovou mapu na tabuli, např. na téma cestovní ruch/Vánoce/literatura aj.

» Skupinová práce (5 min.)

Rozdělíme žáky na dvě poloviny, každé rozdáme flipchartový papír + fix a požádáme je, aby zkusily vytvořit vlastní myšlenkovou mapu, v jejímž centru bude: CESTOVNÍ RUCH a BIODIVERZITA. Na vypracování jim dáme 5 minut.

3 Plakát (10 min.)

pomůcky: plakát, fixy

Ukončíme skupinovou práci, flipchartové papíry položíme vedle sebe a zhodnotíme.

- *V čem jsou si podobné?*
- *Kterou z nich byste zanesli na plakát a o co ze druhé mapy byste ji doplnili?*
- *Sloučili byste ty dvě?*

Necháme žáky dohodnout se, jak bude vypadat finální myšlenková mapa, a pak vyzveme dobrovolníka, aby ji zanesl na plakát.

3. CESTOVNÍ RUCH A PROPOJENÍ KULTUR

1 Střet kultur³ (30 min.)

» Rozdělení rolí (10 min.)

pomůcky: text (příloha č. 3), třída + chodba

Rozdělíme třídu na dvě poloviny. Jednu polovinu pošleme na chodbu a dáme jí text, který popisuje její situaci: *Jsou skupina lidí, kteří vyhráli zájezd do exotické země. Mají zajištěnou dopravu, nevědí však, kam pojedou. Jejich jedinou starostí je sepsat očekávání, která od svého zájezdu mají – tzn. co chtějí vidět/zažít, jak dlouho tam chtějí být, jak má být o ně postaráno apod. Na tento úkol dáme skupině na chodbě cca 10 minut.*

Během tohoto času vysvětlíme skupině ve třídě, že jsou domorodým kmenem na opuštěném ostrově. Dáme žákům prostor na to, aby si vytvořili svou kulturu – měli by se dohodnout na tom, jaký jazyk mají používat, jak se budou chovat vůči sobě (společenské postavení) i vůči cizincům, postavení vesnice (můžou symbolizovat židle) apod. Motivujeme je k tomu, aby zastupovali co nejprimitivnější kulturu.

nápady: • vlastní, primitivní jazyk

- zamračení/ usměvaví
- poskakují, dřepí

• neumí číst

- ženy s cizinci nemluví
- poprvé vidí cizince

} záleží na
kreativité
žáků

» Střet kultur (10 min.)

Sdělíme skupině z chodby, že čas jejího zájezdu nastal, a vyzveme ji, aby se přesunula do třídy. Oznámíme jí, že na místě ji čeká místní obyvatelstvo, kterým má předložit svá očekávání a domluvit se na jejich plnění. Ve třídě se však setkávají dvě zcela odlišné kultury, civilizovaná a původní. Domorodá skupina hraje svoji roli, skupina z chodby se snaží se v nové situaci zorientovat, domluvit na svých očekáváních (ubytování, zážitky apod.), případně vystopovat charakteristické rysy domorodé kultury. Na tuto simulaci vymezte čas 10 minut.

³ Inspirováno z: Turisté – simulační hra o střetu kultur. Metodický portál Výchova k občanství [online]. c2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://tiny.cc/turiste>
Zde lze uvést pár konkrétních příkladů ze života, např. pád kontraktu mezi Evropany a muslimy jen proto, že Evropané seděli „poevropsku“ (= noha přes nohu), ukázali podrážku bot, což pro muslimy znamená hrubou urážku.

» Diskuze (10 min.)

Ukončíme simulaci a sedneme si se žáky do kruhu. Požádáme skupinu z chodby, aby se vyjádřila o skupině ve třídě. Skupina domorodců by nyní neměla zasahovat.

- *Koho podle vás představovali?*
- *Jaká s nimi byla komunikace? Domluvili jste se na něčem?*
- *Bylo pro vás setkání s domorodci příjemné? Jak se k vám chovali?*
- *Lišili se od vás v něčem? Vyzorovali jste nějaké znaky jejich kultury?*

Poté požádáme „domorodce“, aby objasnili, jakou roli měli, a zeptáme se:

- *Jak se k vám turisté chovali? Cítili jste se příjemně/nepříjemně?*
- *Vadilo vám na turistech něco?*

Následně se zeptáme celé třídy:

- *Lze se s něčím podobným setkat v reálném životě? Kdy, kdo, zkuste uvést příklady.*
- *Zažili už jste setkání s člověkem z jiné kultury? Bylo vaše chování v něčem odlišné?*
- *Znáte nějaké negativní příklady?*

2 Cestovní ruch a střet kultur (15 min.)

pomůcky: papíry, fixy, plakát

Sdělíme žákům, že jako cestovní kancelář, která dodržuje principy udržitelnosti, by měli mít určitá pravidla etického chování k jiným kulturám. Tato pravidla by jejich zákazníci měli znát a dodržovat je. Rozdělíme žáky na dvě skupiny a každé dáme za úkol vymyslet 3 taková pravidla. Na tento úkol dáme žákům cca 5 až 7 minut. Poté si skupiny vzájemně představí pravidla a dohodnou se, která do katalogu použijí (mohou všechna). Posledním úkolem je pak tato pravidla zanést do katalogu, a to výtvarnou formou, pomocí jednoduchých značek.

4. CESTOVNÍ RUCH A UDRŽITELNÁ ENERGIE

1 Úvodní otázky pro žáky (5 min.)

Zeptáme se žáků: *Co si přestavíte, když se řekne udržitelná energie, udržitelný rozvoj v závislosti na cestovním ruchu?*

Řídíme diskuzi, popřípadě některé odpovědi zapisujeme na tabuli.

2 10 věcí, které můžete udělat pro úsporu energie, když cestujeme (10 min.)

pomůcky: rozstříhaný text pro každou skupinu (příloha č. 4)

Rozdělíme žáky na skupiny pro 4 až 5 lidí. Každé skupině rozdáme text rozstříhaný na jednotlivé odstavce a nadpisy k nim. Úkolem žáků je spojit nadpis se správným textem. Po několika minutách žáci přečtou správné odpovědi. Skupiny a žáci se při čtení střídají.

3 Strom problémů (30 min.)

pomůcky: flipchartové papíry pro každou skupinu, fixy

Žáci pracují ve skupinách a využívají informace z předchozí aktivity. Představíme žákům následující postup:

Vytvořte velký obrys stromu s kořeny, větvemi a plody. Obrázek musí obsahovat:

- Do kmene vepište téma: „cestovní ruch a udržitelný rozvoj“
- Do kořenů vepište alespoň 5 příčin vzniku problémů vázících se k tématu. (Pomocné otázky: *V čem spočívají rizika cestovního ruchu? Jaké jsou problémy se vzrůstajícím cestovním ruchem a větším množstvím turistů?*)
- Do větví vepište dopady problémů: 5 dopadů na obyvatele a 3 dopady na životní prostředí. (Pomocné otázky: *Co způsobuje nadměrný cestovní ruch? Jak nadměrný cestovní ruch ovlivňuje původní obyvatele a jejich kulturu nebo životní prostředí? V čem spočívá zátěž na krajinu?*)
- Do plodů vepište alespoň 5 návrhů řešení problémů. (Pomocné otázky: *Jak lze řešit příčiny problému z hlediska cestovních zprostředkovatelů, samotných turistů a místních obyvatel? Co je nutné udělat, aby se negativní působení snížilo nebo úplně zaniklo?*)

Na závěr skupiny prezentují příčiny, dopady a možná řešení daného problému. Řídíme diskuzi mezi skupinami, srovnáváme řešení navrhovaných problémů.

★ *Tip: Možná rizika tvorby stromu problémů:*

Žáci mají problém rozlišit příčinu a následek daného problému. Žáci mají tendenci k zobecňování pojmů (např. „Za všechno mohou peníze, turisté a množství času.“). Navedeme žáky na myšlenku, že řešením není vše zrušit a zakázat, ale spíše uvažovat o alternativních způsobech turistiky, které jsou šetrné k přírodě i lidem.

5. CESTOVNÍ RUCH A VODA

1 O čem si budeme povídat? (10 min.)

pomůcky: zmuchlané papírky s čísly (17× č. 1–3), 3× rozstříhané zalaminované obrázky (8 ks/obr. – obrázky č. 9–11)

Rozdělíme žáky do 3 skupin tím způsobem, že je necháme vylosovat zmuchlaný papírek s číslem a vyzveme je, aby se podle toho rozdělili do skupin a rozmístili v nich po třídě.

Vysvětlíme žákům, že na chodbě jsou různě rozházené a schované kousky obrázků. Jejich úkolem je vždy vyslat na chodbu pouze jednoho člena skupiny a přinést části s číslem jejich skupinky – z jednotlivých kousků průběžně skládají obrázek. Upozorníme je, že na chodbě se všichni pohybují v naprosté tichosti. Po splnění prvního úkolu by se měli dohromady zamyslet, co se na obrázku nalézá a co si myslí, že se pod ním skrývá. Své domněnky a obrázky poté prezentují v rychlosti ostatním skupinkám. Jejich názory zapisujeme na tabuli.

2 Život korálů (20 min.)

pomůcky: texty do skupin (příloha č. 5), okopírované mapy světa, atlas světa

Rozdáme žákům k jednotlivým obrázkům příslušné texty a vyzveme je, aby si texty ve skupince pročetli a odpověděli na jednotlivé otázky či úkoly. Ostatním skupinkám budou následovně prezentovat ve zkratce, co jim přišlo z textů nejdůležitější a jaké měli otázky či úkoly.

témata textů:

1. text – co to jsou koráli, kde se nalézají nejnámější korálové útesy
2. text – čím jsou koráli ohroženi
3. text – způsoby ochrany a řešení problémů (rozdělíme při čtení na dvě skupinky)

3 Diskuse + vyplnění plakátu (15 min.)

pomůcky: barevné fixy

Shrneme se žáky, co se o daném tématu dozvěděli – co jim přijde nejdůležitější (zapisujeme na tabuli). Diskutujeme s nimi o tom, co si o dané problematice myslí a jaké další vlivy mohou na korály působit. Vyzveme je, aby si to nejdůležitější zapsali/zakreslili do katalogu/plakátu.

6. CESTOVNÍ RUCH A ROZŠIŘOVÁNÍ NEPŮVODNÍCH DRUHŮ

1 Brainstorming (8 min.)

Zeptáme se žáků, co se jim vybaví pod pojmem invazivní druh a zda se s tímto pojmem už setkali. Položíme jim otázky: *Jak se dostane nějaký druh do jiné země? Kdy se druh stává invazivním? Jaké mohou být ekologické a ekonomické škody?*

2 Invazivní druhy – prezentace (30 min.)

pomůcky: rozstříhané lístečky do dvojic (příloha č. 6), mapa světa, prezentace (příloha č. 7), PC + promítací plocha

Rozdáme žákům do dvojic rozstříhané lístečky s názvy zemí a s názvy invazivních organismů. Zeptáme se jich, zda rozumí všem pojmům, a pokud žáci některé pojmy neznají, vysvětlíme si je. Také si se žáky ukážeme na mapě světa země, které se s invazivními druhy potýkají. Poté se žáci pokusí k jednotlivým zemím přiřadit správný organismus. Vše si společně zkontrolujeme v prezentaci a doplníme zajímavostmi.

3 Diskuze (7 min.)

Debatujeme se žáky, zda jde rozšiřování invazivních druhů zastavit a jak bychom se měli chovat při cestování, abychom k tomuto problému nepřispívali.

27. 9. SVĚTOVÝ DEN CESTOVNÍHO RUCHU

Světový den cestovního ruchu vznikl jako připomínka k přijetí stanov Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO) již roku 1979 a první oslavy tohoto dne proběhly roku 1980. Den připadá každoročně na 27. září. Původním důvodem vzniku stanov i tohoto dne není jen cestování jako takové, ale hlavně cestování bezpečně, a pokud se jedná o cestování přes zprostředkovatele, jako je například cestovní kancelář, tak aby bylo férové. Nyní je jeho hlavním smyslem podporovat a zvýšit povědomí o významu cestovního ruchu v rámci mezinárodního společenství, o jeho sociálních, kulturních, politických a ekonomických hodnotách a přínosu pro celkový rozvoj společnosti. Oslavy tohoto světového dne jsou dobrovolnou iniciativou pro všechny relevantní subjekty cestovního ruchu ve veřejném i soukromém sektoru.

Každoročně vyhláší UNWTO specifické téma a střídají se hostitelské země. Např. v roce 2007 proběhl den v duchu „Cestovní ruch – oslava rozmanitosti“, který si kladl na důraz především schopnost turismu vytvářet porozumění mezi lidmi, podporovat sociální zodpovědnost a vyšší životní standard. Dvacáté sedmé září roku 2012 se neslo ve znamení „Cestovního ruchu a udržitelné energie: posílení udržitelného rozvoje“, hostitelskou zemí bylo Španělsko.

Zdroje:

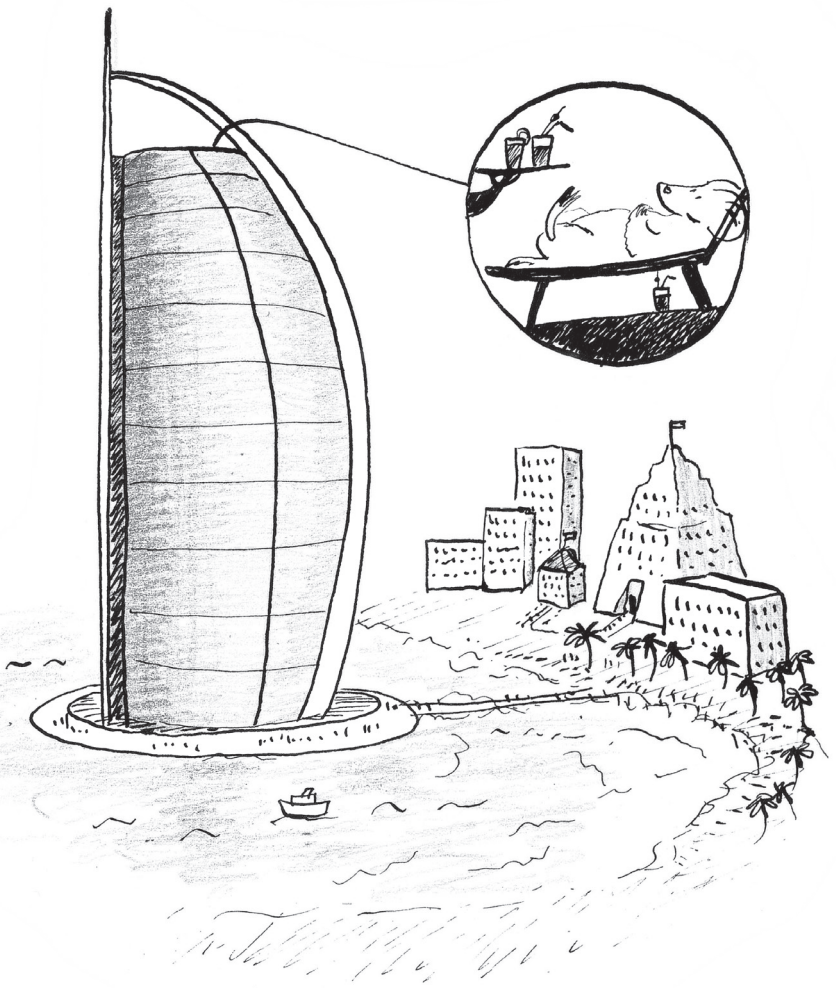
Světový den cestovního ruchu. In: Centrum.cz [online]. 2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://svatky.centrum.cz/svatky/vyznamne-dny/svetovy-den-cestovniho-ruchu-svetovy-den-turistiky-153/>

Světový den cestovního ruchu se letos oslavuje již potřicáté. In: Mmr.cz [online]. 2009 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2009/Svetovy-den-cestovniho-ruchu-se-letos-oslavuje-jiz>

Každoročně se 27. září slaví světový den cestovního ruchu. In: Vsh.cz [online]. 2012 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.vsh.cz/cz/kazdorocne-se-27-zari-slavi-svetovy-den-cestovniho-ruchu-cl1007.html>

WorldTourismDay. Unwto.org [online]. 2013 [cit. 2014-05-16].

Dostupné z: <http://wtd.unwto.org/en/content/previous-celebrations>

SVĚTOVÝ DEN
LIDSKÝCH SÍDEL

Během projektového dne se žáci zabývají tím, jak bydlí lidé v různých koutech světa, a zamýšlí se nad tím, co pro ně znamená to jejich „doma“. Dále si žáci pomocí her a zábavných úkolů osvojují informace o největších městech na světě nebo pozoruhodných stavbách. Na dalším stanovišti žáci hledají souvislosti komplexního jevu urbanizace a zamýšlejí se nad problémy, jimž musí čelit lidé žijící ve slumech, chudinských čtvrtích na okraji velkých měst v rozvojových zemích. Interaktivním způsobem je vedena prezentace o struktuře a funkcích města s odbočkami k zajímavým městským fenoménům této doby, např. k „sídelní kaši“ nebo „partyzánskému zahradničení“.

 počet žáků	80	 stanoviště	1) Nej města 2) Rozmanitost obydlí ve světě 3) Urbanizace 4) Struktura města
 časová dotace	4 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi
	1) Žáci definují pojmy související se sídly (urbanizace, suburbanizace, konurbace aj.). 2) Žáci vlastními slovy vyjádří rozmanitost sídel ve světě. 3) Žáci popíší problémy slumů.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozděleni do 4 skupin, ve kterých pracují celý den. Na konci projektového dne si každý žák vyplní pracovní list (příloha č. 12), který slouží k reflexi – vypsání nejdůležitější informace, kterou se dozvěděl na každém stanovišti.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a příroda (Společenské a hospodářské prostředí) průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Globální problémy		

Na přípravě této metodiky spolupracovali pedagogové ze ZŠ Mánesova Otrokovice Jan Merta a Stanislav Šindler.

1. NEJ MĚSTA

Řekneme žákům, že na tomto stanovišti budou pracovat s informacemi o největších světových městech, které znají ze školy nebo i odjinud. Dozví se, jaké zajímavé stavby na světě jsou, a celé to bude probíhat formou soutěží a her.

Rozdělíme žáky do skupin po 4 osobách. Na tabuli předkreslíme tabulku skóre. Týmy budou plnit následující úkoly (a za jejich splnění dostávat body):

1 Největší města světa (13 min.)

pomůcky: papíry, psací potřeby, předkreslená tabulka na flipchartovém papíře, lístečky s městy a počty obyvatel, lepicí guma

Rozdáme žákům prázdné papíry. Jejich úkolem je v časovém limitu 4 minut sepsat co nejvíce z 50 největších měst světa (viz info pro učitele). Poté s nimi zkontrolujeme, zda se města, která napsali, skutečně v první padesátce největších měst nacházejí. Za každé správné město mají 1 bod. Počet bodů zaznamenáváme do tabulky skóre.

Poté do tabulky předkreslené na flipchartovém papíře nalepujeme postupně prvních deset největších měst světa (od 10. místa po 1. místo) i s počty obyvatel. Pro srovnání na konec tabulky zařadíme i naše největší město Prahu a město Otrokovice (Otrokovice zaměňte za město, ve kterém se nachází vaše škola). Kartičky barevně rozlišíme podle toho, na jakém světadílu se daná města nacházejí. Poté se žáků zeptáme: *Kde největší města světa leží? Na kterém kontinentě jich je nejvíce?*

	Město	Počet obyvatel		Město	Počet obyvatel
1	Tokio	35 mil.	7	Manila	22 mil.
2	Šanghaj	29 mil.	8	Mexico City	22 mil.
3	Jakarta	27 mil.	9	New York	22 mil.
4	Soul	26 mil.	10	São Paulo	21 mil.
5	Dillí	25 mil.		Praha	1 mil.
6	Bombaj	22 mil.		Otrokovice	0,02 mil.

2 Zajímavé stavby světa (12 min.)

pomůcky: mapy světa do skupin (obrázek č. 1), PC + projektor, obrázky staveb do skupin (příloha č. 1), obrázky na promítání (obrázky č. 2–8)

Každé skupině rozdáme mapu světa a malé obrázky staveb. Jejich úkolem je umístit obrázky do mapy na správné místo (kde se stavba nachází). Pak jednotlivé obrázky promítáme žákům, doplňujeme zajímavostmi (viz info pro učitele). Za každou správně umístěnou stavbu náleží skupině 1 bod. Počet bodů zaznamenáváme do tabulky skóre.

3 Nejvyšší budovy světa (10 min.)

pomůcky: obrázek s nejvyššími budovami světa (příloha č. 2), kartičky s názvy staveb pro každou skupinu (příloha č. 3), obrázek s nejvyššími budovami světa – řešení (příloha č. 4)

Rozdáme žákům obrázek s nejvyššími budovami světa a malé kartičky s názvy těchto staveb. Jejich úkolem je přiřadit název ke správné budově. Za každou správně pojmenovanou budovu náleží skupině 1 bod (správné řešení v příloze č. 4). Počet bodů zaznamenáváme do tabulky skóre.

4 Kvíz (10 min.)

pomůcky: papíry s označením A, B nebo C pro každou skupinu, PC + data-projektor, obrázky na promítání (obrázky č. 9–11)

Rozdáme jednotlivým skupinám karty s označením A, B nebo C. Ty slouží jako hlasovací zařízení pro následující kvíz. Přečteme žákům otázku, poskytneme jim chvilku na přemýšlení a signálem (např. zvukovým) je vyzveme, aby zvedli nad hlavu písmeno, pod kterým se podle nich nachází správná odpověď. Doplňujeme zajímavostmi (viz info pro učitele), případně promítáme související obrázky na plátno. Za každou správně zodpovězenou otázku náleží skupině 1 bod. Počet bodů zaznamenáváme do tabulky skóre.

1) *Jaká je nejdražší adresa na světě? (Kde jsou nejdražší nájmy?)*

a) *Champs-Élysées v Paříži*

b) *Pátá Avenue v New Yorku*

c) *Trafalgar Square v Londýně*

2) Jaké je nejnavštěvovanější muzeum na světě?

- a) Louvre v Paříži (téměř 10 mil. návštěvníků za rok)
- b) Metropolitní muzeum umění v New Yorku
- c) Britské muzeum v Londýně

3) Kde se podle vás nachází tato budova⁴ (sídlo Organizace spojených národů)?

- a) Nairobi, Keňa
- b) Vídeň, Rakousko
- c) New York, USA

4) Jaké město na světě je nejnavštěvovanější?

- a) Paříž
- b) Bangkok (16 mil. turistů/rok)
- c) Singapur

Na závěr vyhodnotíme pořadí jednotlivých týmů a zdůrazníme, že vyhráli všichni, kdo se během této hodiny naučili něco nového.

2. ROZMANITOST OBYDLÍ VE SVĚTĚ

1 Kde bydlím? (12 min.)⁵

pomůcky: texty pro každého žáka (každý z 5 textů vytiskněte 3×) (příloha č. 5)

Seznámíme žáky s tématem stanoviště. Zeptáme se, zda mají představu o tom, co se během hodiny dozvedí.

Rozdáme každému žákovi text (pozn.: snažíme se, aby spolusedící neměli stejný). Vyzveme žáky, aby si každý v tichosti, a aniž by text ukazoval ostatním, přečetl svůj text a obyčejnou tužkou si podtrhnul 3 slova či sousloví, která mu připadají důležitá či zajímavá. Když mají žáci přečteno, otočí papír. Následně je vyzveme, aby všichni vstali a pokusili se najít

⁴ Obrázky budovy není možné veřejně stahovat. Použijte, prosím, odkaz: <http://tiny.cc/UNON> (hledejte Photos from UNON's photostream)

⁵ Stanoviště inspirováno a převzato z:

HOLCOVÁ, Martina. Jinými dveřmi: manuál vzdělávacího programu: manuál k programu globálního rozvojového vzdělávání z cyklu Jinými očima. Brno: NaZemi – Společnost pro fair trade, 2011, 30 s. ISBN 978-80-260-0693-0.

spolužáky se stejným textem – jediné, co je povolené, je říkat podtržená slova či sousloví, neukazují si texty mezi sebou. (Zda opravdu našli spolužáky se stejným textem, si mohou následně zkontrolovat podle iniciál autorů textu.)

2 Popis domu (10 min.)

pomůcky: dotazník k popisu obydlí (příloha č. 6)

Žáci se posadí do skupin podle předchozích textů. Rozdáme jim dotazníky a vyzveme je, aby je společně ve skupině vyplnili. Upozorníme je, že následně budou své obydlí prezentovat ostatním skupinám (každá skupina bude mít 1 minutu na představení svého obydlí).

3 Který dům je který? (3 min.)

pomůcky: obrázky obydlí z různých zemí (obrázky č. 12–16), politická mapa světa

Po seznámení se všemi typy obydlí z textů dáme doprostřed třídy obrázky těchto konkrétních obydlí – vyzveme žáky, aby obrázky přiřadili. Následně jim prozradíme, z jaké země který text a dům pochází, a ukážeme si dané země na mapě.

Ba. – Batulga (Mongolsko)

Fr. – Freddy (USA)

Pe. – Petr (ČR)

Be. – Ben (Keňa)

Ma. – Madza (Brazílie)

4 Fotoalbum (15 min.)

pomůcky: obrázky z různých zemí (obrázky č. 17–21)

Rozdáme každé skupině sadu obrázků z jedné země. Žáci mají za úkol vybrat takové obrázky, které podle nich nejsou z dané země. Upozorníme je, že následně budou vybrané obrázky prezentovat ostatním skupinám a zdůvodňovat, proč se takto rozhodli (rozprostřou je na zem před sebe).

Návodné otázky k diskusi:

- *Co by si myslela Batulga, kdyby viděla fotku českého paneláku?*
- *Myslela by si, že v Česku máme jenom paneláky?*

Posléze žákům prozradíme, že všechny obrázky a obydlí jsou z dané země. Pokračujeme diskuzí: *Co z toho můžeme vyvodit?*

5 Reflexe (5 min.)

Projdeme se žáky, co si z hodiny odnášejí, co si zapamatovali a co jim připadalo nejdůležitější – s čím by např. chtěli seznámit svou rodinu/rodiče.

3. URBANIZACE

1 Pojem urbanizace (5 min.)

pomůcky: tabule s vypsányými pojmy

Sdělíme žákům téma hodiny a zeptáme se jich, jestli se již někdy s tématem urbanizace setkali. Na tabuli máme sepsaný seznam pojmů a nyní vyzveme žáky, aby vybrali ty, které s urbanizací přímo souvisí. Dané pojmy poté podtrhneme.

pojmy: *město, stěhování, zaměstnání, lepší školy, zdravotní péče, počítač, jablko, malování, Afrika, hudba, kultura, propiska, sešit, slum, rozrůstání měst, dům, zemědělství, stromy, čokoláda, cestování*

2 Práce s mapami a grafy (25 min.)

pomůcky: mapy/grafy (obrázky č. 22–28), texty (příloha č. 7) + papírová lepicí páska, PC + promítací plocha + internet, 4 atlasy světa, pracovní listy (příloha č. 8)

Rozdělíme žáky do čtyř skupin. Každá skupina dostane jeden pojem související s tématem hodiny. Pojem je doplněn krátkou informací o daném tématu a několika úkoly. Po třídě rozvěsíme obrázky (mapy, grafy), které se k daným pojmům vztahují. Úkolem žáků je pojem si přečíst a ve třídě vyhledat mapu/graf, která/ý se vztahuje k jejich tématu. Poté se skupiny vrátí zpět do lavic a s pomocí obrázku začnou vypracovávat úkoly. Upozorníme žáky na to, že každá skupina zpracovává jiný úkol, své výsledky si tedy budou navzájem prezentovat.

Aby si zbytek třídy pojem vizualizoval, promítáme při prezentaci skupin příslušné mapy a grafy na plátno. Pro komplexnost tématu doplňujeme informace z infu pro učitele. Během prezentací skupin si zbytek třídy doplňuje informace do pracovního listu. Pořadí prezentací určíme tak, aby logicky navazovalo a žáci si uvědomovali vzájemné souvislosti mezi pojmy.

Navrhované pořadí prezentací:

- 1) Urbanizace – Podíl městské populace ve světě
- 2) Urbanizační trendy ve světě – prezentaci možno dokreslit krátkou animací: <http://tiny.cc/urbanmap>
- 3) Suburbanizace
- 4) Slumy – Podíl městské populace žijící ve slumech

Na samostatnou práci žáků vymežíme cca 10 minut, prezentacím pak věnujeme 15 minut.

3 Problémy ve slumech (15 min.)

pomůcky: kartičky s problémy (příloha č. 9), 12 kartiček papíru čtyřech různých barev (velikost libovolná, stačí 1/3 A4), flipchartový papír s nápisem: *Problémy ve slumech*, lepicí guma

Sdělíme žákům, že se blíže seznámíme s jedním ze zmiňovaných aspektů urbanizace – se slumy, konkrétně s jejich problémy. Pro motivaci můžeme žákům pustit krátké video (2 minuty), o tom, jak to vypadá v pěti největších slumech světa: <http://tiny.cc/slumy>.

Žáci budou pracovat rozdělení ve skupinách dle předchozí aktivity. Každé skupině přidělíme vybraný problém slumu. Rozdáme žákům po třech kartičkách barevného papíru, každé skupině jinou barvu. Vyzveme žáky, aby problém, který mají na kartičce, zkusili znázornit jednoduchým, výstižným symbolem. Symbolů mohou nakreslit více, na každou kartičku zvlášť.

Poté položíme doprostřed třídy flipchartový papír (stačí ½) s nadpisem: *Problémy ve slumech*. Vyzveme žáky, aby své kartičky na papír přilepili a pozorně si prohlédli symboly ostatních skupin. Společně zkusíme odhadnout, co které symboly znamenají, konkrétní problémy můžeme pod příslušný symbol napsat.

4. STRUKTURA MĚSTA

1 Powerpointová prezentace (45 min.)

pomůcky: PC + technika, powerpointová prezentace (příloha č. 10), texty (příloha č. 11)

Postupujeme dle powerpointové prezentace *Jako houby po dešti* (příloha č. 10).

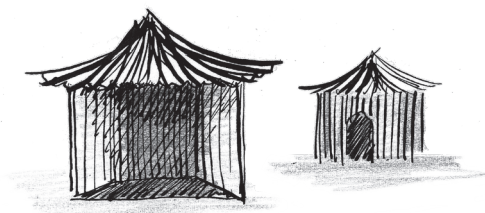
PRVNÍ PONDĚLÍ V ŘÍJNU, SVĚTOVÝ DEN LIDSKÝCH SÍDEL

Každé první říjnové pondělí se již od roku 1986 slaví na základě rozhodnutí Organizace spojených národů Světový den lidských sídel (World Habitat Day). Jeho cílem je poukázat na stav našich měst a na základní právo lidí na důstojné bydlení. Den by nám měl také připomenout spoluodpovědnost každého za to, jak budou naše města a obce v budoucnu vypadat. Každý rok vyhlašuje OSN specifické podtéma Světového dne lidských sídel. V roce 2013 to například bylo téma městská mobilita. Hladký pohyb obyvatel po městě je totiž spolu s dostupností zboží a služeb nezbytnou podmínkou fungování rostoucích měst. Ideální představou je potom přejít k udržitelnějšímu způsobu dopravy a dostat cestující z aut do vlaků, autobusů, na cyklostezky a chodníky.

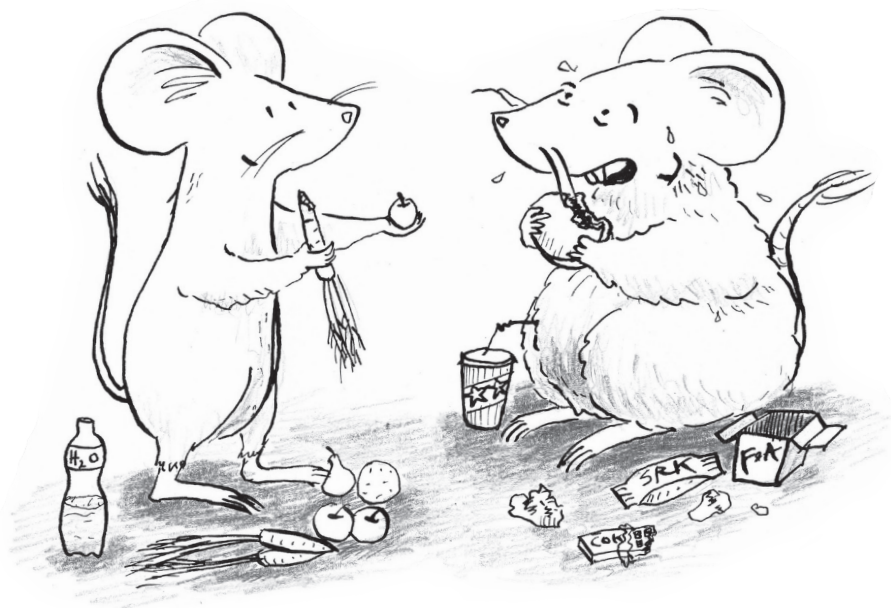
Dalšími tématy Světového dne sídel byla v minulých letech například tato: města a klimatické změny (2011), bezpečnost měst (2007), spolupráce mezi městy (2002) nebo města bez slumů (2001).

Každoročně se také u příležitosti Světového dne sídel vyhlašuje cena World Habitat Award, kterou získávají projekty po celém světě, jež nabízejí praktické, inovativní a udržitelné řešení aktuálních problémů týkajících se bydlení. Oceněny byly například projekt na rehabilitaci starého města Hebronu v Palestině, „ekočtvrť“ v Malmö ve Švédsku nebo preventivní opatření obydlí proti tajfunu (Vietnam).

Stavem bydlení a lidských sídel po celém světě se zabývá agentura OSN s názvem UN Habitat. Jejím cílem je dosáhnout důstojných podmínek bydlení a adekvátního přístřeší pro všechny lidi na této planetě. Hlavní sídlo této organizace se nachází v Nairobi, hlavním městě Keni. Více informací viz www.unhabitat.org.

SVĚTOVÝ DEN
VÝŽIVY

Žáci formou skupinové práce a diskuze získají odpovědi na otázky týkající se výživy u nás i ve světě, vyvodí zdravotní rizika plynoucí z nevyvážené stravy, dále si uvědomí rozmanitost výživy ve světě a zamyslí se nad světovým rozložením potravin. Pomocí rolové hry si žáci na vlastní kůži vyzkouší, jak probíhá potravinová pomoc v oblasti postižené humanitární katastrofou a jak se humanitární pomoc liší od rozvojové spolupráce. Na dalším stanovišti se zaměří na problém obezity a stravování se ve fast-foodech a na závěr si uvaří něco dobrého ze středoamerických receptů.

 počet žáků	100	 stanoviště	1) Rodiny 2) Potravinová pomoc 3) Zdravě/nezdravě 4) Super Size Me 5) Středoamerická kuchyně
 časová dotace	5 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi stanoviště Středoamerická kuchyně: kuchyňka
 CÍLE	1) Žáci si vyzkoušejí práci humanitární organizace distribuující potravinovou pomoc. 2) Žáci uvedou klady a zápory fastfoodu a diskutují aspekty zdravé výživy. 3) Žáci srovnávají spotřebu potravin v různých zemích světa. 4) Žáci si připraví jídlo podle receptu středoamerické kuchyně.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozdělení do 5 skupin, ve kterých pracují celý den.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a zdraví (Zdravý způsob života a péče o zdraví), Člověk a příroda (Společenské a hospodářské prostředí) průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce		

Na přípravě této metodiky spolupracovaly pedagožky ze ZŠ a MŠ Olomouc-Nemilany Renata Pospiechová a Eva Horáková.

1. RODINY

1 Která země? (10 min.)

pomůcky: tabulky (příloha č. 1), kartičky s plodinami/surovinami/jídlem pro každou zemi (6 zemí) (příloha č. 2), obrázky⁶, atlas světa pro každou skupinu

Seznámíme žáky s tím, jakému tématu se stanoviště věnuje. Následně je rozdělíme na 3 skupiny cca po 4 žácích. Každá skupina dostane pracovní list – tabulku (příloha č. 1), kterou doplní – za pomoci obrázků, názvů zemí a typických surovin/jídel, které jsou rozmístěny po třídě (příloha č. 2). Správné odpovědi viz info pro učitele.

Doporučení:

- Použijeme metodu „kmeny a kořeny“, při které jeden žák (kmen) sedí v lavici, čeká na informace, které mu donášejí ostatní členové skupiny (kořeny), a získané informace zapisuje na flipchartový papír. Ostatní členové skupiny (kořeny) zatím chodí po třídě, čtou informace z materiálů rozmístěných po třídě a sdělují je svému „kmenu“.
- Čtveřice surovin/jídel pro jednotlivé země dáme ve třídě poblíž sebe.
- Upozorníme žáky, že zmíněná jídla by se měla vyskytovat na obrázcích.

2 Prezentace jednotlivých zemí (25 min.)

pomůcky: PC s přístupem k internetu pro každou skupinu, obrázky z předchozí aktivity, atlas světa pro každou skupinu

Seznámíme žáky s tím, co se bude dít – každé skupině budou přiděleny dvě země, které jsou na obrázcích z předchozí aktivity. Jejich úkolem je zjistit o těchto státech více informací na internetu a následně seznámit ostatní spolužáky s tím, co se dozvěděli. Ještě před hledáním informací na internetu zkusí odhadnout, kolik si myslí, že rodina utratí za jídlo za týden (na konci jim sdělíme správné odpovědi). Upozorníme žáky, že by se měli zapojit všichni, neboť každý z nich bude později prezentovat výstupy své skupiny v jinak namíchané skupině.

⁶ Obrázky zemí není možné veřejně stahovat. Použijte, prosím, odkaz <http://tiny.cc/hungryplanet> a použijte fotky z Ekvádoru, Německa, Bhútánu, Mali, Mongolska a USA (odkazy na jednotlivé země viz zdroje).

V rámci zjišťování informací by měli žáci zodpovědět tyto otázky (napíšeme je na tabuli):

- *Kde daný stát leží?*
- *Jaké je jeho hlavní město?*
- *Porovnat s Českou republikou velikost a počet obyvatel.*
- *Popsat typické jídlo/recept, které viděli na obrázcích, a jaké suroviny/jídla k daným zemím přiřadili.*
- *Co je překvapilo?*
- *V čem se jejich dva obrázky lišily, co měly podobného?*

Na vyhledání informací mají žáci 10–15 minut. Poté namícháme žáky do nových skupin tak, aby pro následnou prezentaci byl ve skupině vždy minimálně jeden zástupce za zpracovávané dvě země. V těchto nových skupinách si žáci stručně prezentují, co se dozvěděli o zemích, na kterých pracovali.

3 Rodinná dlaň (10 min.)

pomůcky: papír s předkreslenou lidskou dlaní (příloha č. 3), fixy

Žáci ve dvojicích mají za úkol na papír nakreslit lidskou dlaň (může být i předkreslená v rámci úspory času – příloha č. 3). Do jednotlivých prstů napíší:

- *Náš odhad se lišil tak, ...*
- *Co jsme věděli...*
- *Co nás překvapilo...*
- *Co nás zaujalo/zajímavost...*
- *Co bych si z obrázků dal/a za jídlo; co bych si naopak nedal/a za jídlo...*

Na vypracování mají žáci 5 minut, poté každá dvojice zmíní alespoň jednu věc ze své dlaně ostatním spolužákům.

2. POTRAVINOVÁ POMOC

1 Rozdíl: humanitární pomoc vs. rozvojová spolupráce (10 min.)

pomůcky: texty s obrázky (příloha č. 4a, 4b) pro každou skupinu

Rozdělíme žáky do skupin po 4–5 lidech. Každé skupině rozdáme krátký text doplněný obrázky, jeden pojednává o zemětřesení na Haiti z roku 2010, druhý o situaci v Etiopii (pozn.: pokud je např. 6 skupin, 3 skupiny mají text o Haiti a 3 skupiny text o Etiopii). Po přečtení textu žáci odpovědí na otázku: *Co jako obyvatelé dané země potřebujete?* Předem upozorníme žáky, že svou práci budou prezentovat dalším skupinám.

Během prezentace obou skupin zapisujeme na tabuli potřeby jednotlivých států. Na nich pak vysvětlíme, jaký je rozdíl mezi humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací.

2 Potravinová pomoc (25 min.)

pomůcky: gong

Žáci pracují ve skupinách, které si vytvořili pro předchozí aktivitu. Skupiny budou nyní představovat české humanitární organizace – zeptáme se žáků, jestli nějaké humanitární organizace znají? Řekneme žákům:

Přeneseme se zpátky do roku 2010, přesně do chvíle, kdy na Haiti skončilo zemětřesení. Úkolem vaší humanitární organizace je zajistit jídlo pro téměř 3 400 rodin nejhůře postižené oblasti, a to do 3 dnů ode dneška. Každý den představuje 6 minut, dohromady tedy máte na zajištění a distribuci potravin 18 minut.

Základní body simulační hry napíšeme na tabuli a vysvětlíme hru.

3 dny = 18 min. (každý den = 6 min., konec každého dne bude oznámen gongem)

úkol: zajistit potraviny pro katastrofou postižené rodiny

podúkoly: 1) sbírka
2) zajištění potravin
3) zajištění dopravy
4) distribuce

Jednotlivé skupiny budou pracovat na celém procesu zajišťování potravinové pomoci, při tom budou plnit následující úkoly. Před zahájením samotné simulační hry poskytneme žákům pár minut na to, aby si pročetli zadání jednotlivých úkolů a zvolili svou strategii – mohou pracovat společně, nebo si rozdělit jednotlivé úkoly.

Pravidla hry + úkoly:

» sbírka

pomůcky: flipchartový papír pro každou skupinu, fixy, tabulka pro podpis učitelů (příloha č. 5) pro každou skupinu

Pro co největší efektivitu sbírky je zapotřebí informovat veřejnost. Proto musí žáci:

- vytvořit plakát informující o situaci na Haiti a o sbírce, kterou humanitární organizace vyhlásila

Dále je třeba:

- nasbírat podpisy sedmi konkrétních osob

Podpisy představují dobrovolné dárce.

» zajištění potravin

pomůcky: křížovky pro každou skupinu (příloha č. 6a), řešení křížovek (příloha č. 6b)

- vyluštěním křížovek žáci zjistí, jaké potraviny budou v dané oblasti distribuovat

» zajištění dopravního letadla

pomůcky: 2 různé fotografie letadel (obrázky č. 1 a 2) umístěných na chodbě s označenými čísly skupin (na jednom obrázku jsou lichá čísla, na druhém sudá), papíry a psací potřeby

Pro převoz potravin na letiště hlavního města Haiti musíme zamluvit dopravní letadlo.

- překreslit fotografii letadla

Na úkolu se bude podílet jeden žák ze skupiny. Vždy jde na chodbu, kde je umístěná fotografie letadla s označením čísel skupiny. Snaží se zapamatovat co nejlíc, aby po příchodu do třídy mohl vše nakreslit. Kreslí se tak dlouho, dokud skupina není přesvědčena o tom, že obrázek věrně překreslila.

» distribuce potravin

pomůcky: papíry pro odpovědi na otázky

Pro zajištění hladkého průběhu distribuce

- odpovězte na následující otázky:

1) *Jak bude probíhat distribuce potravin?*

– *Kdo ji bude řídit? Jak bude probíhat organizace?*

3) *Na základě čeho budete vydávat potravinový příděl? Jak zajistíte, aby si rodiny nešly pro příděl vícekrát?*

4) *Jaká je vaše argumentace na tvrzení, že likvidujete místní ekonomiku?*

3 Reflexe hry (10 min.)

Probereme se žáky jednotlivé fáze poskytování humanitární pomoci.

» sbírka

– *Je lepší sbírka financí, nebo sbírka materiální (potraviny, přikrývky, léky...)? Proč?*

» nákup potravin

– *Je lepší nakupovat potraviny u nás a dovézt je do konkrétní země, nebo nakupovat přímo tam? Proč?*

– *Domlouvali jste se s ostatními humanitárními organizacemi, kdo co bude zajišťovat? Myslíte si, že je to důležité? Proč ano, proč ne?*

– *Které potraviny si myslíte, že jsou základní? Čeho si myslíte, že by lidé měli dostávat nejvíce?*

» distribuce potravin

– *K jakým problémům může při distribuci docházet?*

Dá se tomu předejít?

– *Proč se potravinové lístky rozdávají především ženám?*

» rozvojová spolupráce

– *V jakých situacích je potravinová pomoc potřebná?*

– *Byla by řešením např. pro případ Etiopie z první aktivity?*

Proč ano, proč ne?

– *Na co by se měla zaměřovat rozvojová spolupráce v oblasti potravin?*

3. ZDRAVĚ/NEZDRAVĚ

1 Úvodní otázky (5 min.)

Na úvod se ptáme žáků, jaké potraviny jsou podle nich zdravé (obvykle se dozvíme, že zdravé je ovoce, zelenina, maso, jogurty, ovesné vločky). Otázky můžeme dále rozšiřovat – např. *Ano, maso je zdravé, ale jen některé – které?; Existuje jídlo, které je velmi sladké, ale přitom velice zdravé, víte, o jakou potravinu jde?* (med) apod.

Poté žákům vysvětlíme, že se na tomto stanovišti dozvedí informace o zdravých a nezdravých potravinách.

2 Ovocné pexeso (10 min.)

pomůcky: kartičky pexesa (příloha č. 7)

Rozdáme žákům kartičky – každý dostane do ruky buď obrázek ovoce, nebo jeho název. Žáci se pak rozejdou po třídě a musejí najít svou dvojici (dvojice tvoří obrázek ovoce a jeho název), dvojice se řadí k učiteli, který určuje, zda se našly správně. Upozorníme žáky, že se jedná o tropické ovoce, které není tolik známé.

3 Zajímavosti o potravinách (15 min.)

pomůcky: texty do skupin (příloha č. 8)

Rozdělíme žáky do skupin (max. 5 skupin), každá skupina dostane text. Po přečtení textu o zajímavostech ze světa potravin žáci vymyslí nadpis a ostatní skupinám stručně sdělí, co se dozvěděli.

4 Plakáty zdravě/nezdravě (15 min.)

pomůcky: letáky supermarketů, velké papíry, fixy, lepidla, nůžky

Žáci zůstanou rozdělení ve skupinách z předchozí práce s textem, každá skupina dostane velký papír a několik letáků. Úkolem skupiny je vytvořit plakát o zdravých nebo nezdravých potravinách – obrázky vystřihují z letáků, udělají nadpis.

Na závěr shrneme, co si žáci zapamatovali a které potraviny by zařadili mezi zdravé a které mezi nezdravé (2–3 minuty).

4. SUPER SIZE ME

1 Text + úvod (20 min.)

pomůcky: úvodní text (příloha č. 9), PC + projektor a přístup k internetu, reproduktor, tabule/flipchartový papír + fixy

Sedneme si společně se žáky do půlkruhu. Požádáme dobrovolníka (je možné i více – po chvíli se vystřídají), který by se ujal čtení úvodního textu. Seznámíme žáky s tím, že se nyní na film, který byl zmíněný v textu (jeho kratší verzi), a na dva další experimenty společně podíváme.

Videoukázky ke zhlédnutí [zde](#):

- 1) Jak vypadá 14 let starý hamburger: <http://tiny.cc/oldhamburger>
- 2) Experiment Sall Daviesové, která fotila Happy Meal po dobu cca 4 měsíců: <http://tiny.cc/happymeal>

Následně představíme žákům vstupní informace o filmu (viz info pro učitele) a zeptáme se jich na následující otázky, odpovědi zapisujete na tabuli:

- *Co je to fastfood?*
- *Kde se dá koupit a jak často ho kupujete?*
- *Jaké je vaše nejoblíbenější jídlo a pítí? Vyrábíte si ho doma, nebo si ho kupujete? Jak často?*

2 Film + diskuze (25 min.)

pomůcky: 7minutová zkrácená verze filmu Super Size Me (viz <http://tiny.cc/supersizeme>), PC + projektor a přístup k internetu, reproduktor, tabule/flipchartový papír + fixy

Pustíme žákům zkrácenou 7minutovou verzi filmu Super Size Me. Ještě předtím je upozorníme, na jaké informace se mají hlavně zaměřit: zdraví, změny, doporučení lékařů, projevy.

Po zhlédnutí filmu rozvineme diskusi. Typy otázek, které klademe žákům:

- *Co vás na ukázce filmu nejvíce zaujalo? Co vás překvapilo?*
- *Co všechno způsobila „dieta“ Morganovi? (Odpovědi zapisujeme na tabuli.)*
- *Minimálně kolik lékařů navštívil Morgan během své „diety“?*
- *Víte, co znamená termín kalorie? Víte, jaká je doporučená dávka kalorií na den? Víte, kolik kalorií má jeden cheesburger?*

- Jak zjistíte, zda trpíte nadváhou či podváhou? (Ukážeme žákům vzorec Body mass indexu a vyzveme je k vypočítání vlastního BMI – výsledky v tabulce viz info pro učitele.)⁷
- Myslíte si, že je situace s obezitou v České republice stejná?
- Jak často jíte v restauracích typu fastfood?
- S kým chodíte do fastfoodů? S rodiči či přáteli...?
- Co si z hodiny odnášíte?

★ **Tip:** Pokud dokument *Super Size Me* žáky zaujme, upozorníme je na to, že existuje nezkrácená, 100minutová verze, kde je celý experiment popsán v detailech.

5. STŘEDOAMERICKÁ KUCHYNĚ

1 Úvod (5 min.)

pomůcky: politická mapa Ameriky (obrázek č. 3)

Sdělíme žákům název stanoviště a zeptáme se jich, které státy se řadí do Střední Ameriky. Řekneme jim, že se v tomto stanovišti budeme věnovat mexické kuchyni, a zeptáme se, co se jim při tomto slovním spojení vybaví.

2 Středoamerická kuchyně (10 min.)

pomůcky: obrázky (obrázky č. 4–17), křížovky (příloha č. 10a), řešení křížovek (příloha č. 10b)

Vyprávíme žákům o původu mexické kuchyně (viz info pro učitele). Následně jim do dvojic/trojic rozdáme obrázky reprezentující mexickou kuchyni (obrázky tortilly, nachos a burrito jim zatím neukazujeme). Dáme žákům čas na to, aby si obrázky prohlédli, a poté je vyzveme, aby svůj obrázek popsali ostatním. Doplňujeme informacemi o roli dané plodiny v tradiční mexické kuchyni, objasníme pojem „kolumbovská výměna“ (viz info pro učitele).

Poté rozdáme žákům do dvojic křížovky. Křížovky jsou celkem 3 druhy, jejich tajenkami jsou typická mexická jídla (tortilla, burrito, nachos). Po vyluštění se žáků zeptáme na výsledky tajenky, ukážeme jim příslušné obrázky a pojmy si objasníme.

⁷ Pozor na situaci, kdy ve třídě máme obézního žáka/žákyni – je třeba ošetřit situaci tak, aby se nedostal/a do psychické nepohody.

3 Příprava mexických tortill (25 min.)

pomůcky: suroviny na vaření (množství podle počtu žáků – přepočítáme podle receptu viz info pro učitele) – tortilly, fazole v plechovce, cibule, avokádo, citron, sůl, pepř, rajčata, ledový salát, tvrdý sýr, zakysaná smetana, chilli

pomůcky k vaření: nože, prkénka, struhadlo, misky, pánev, vidličky/lžičky, talíře, mikrovlnná trouba, hudební přehrávač + hudba z Mexika

Sdělíme žákům, že si nyní zkusíme společně připravit pravé mexické tortilly. Řekneme jim, co je třeba udělat.

- Úkoly:**
- 1) ohřát a rozmačkat fazole
  - 2) nakrájet cibuli
  - 3) nakrájet rajčata
  - 4) nakrájet salát
  - 5) nastroumat sýr
  - 5) rozmačkat avokádo

Rozdělíme žáky do skupin po 4–5 lidech a každé skupině přidělíme jeden z úkolů, za který bude odpovědná.

★ **Tip:** Avokádo oloupejte, nakrájejte na menší kousky a rozmačkejte vidličkou na kaši. Pro snadné rozmačkání doporučujeme koupit v obchodě opravdu měkké avokádo, pokud takové nenajdete, můžete kousky avokáda krátce orestovat na pánvi a až poté rozmačkat, tepelnou úpravou avokádo změkne. Další možností je koupit tvrdé avokádo tak 10–14 dní před tím, než je budete potřebovat, a nechat je změknout.

Rozdáme žákům potřebné pomůcky a potraviny a pustíme se do práce. Pro dokreslení atmosféry pustíme na pozadí mexickou hudbu. Během práce žáků ohřejeme příslušný počet tortill v mikrovlnné troubě. Vyzveme žáky, aby veškeré suroviny dali do misek a umístili je doprostřed stolu. Rozdáme jim talíře a ukážeme způsob balení tortill (viz krátké video <http://tiny.cc/tortila>). Poté vyzveme žáky, aby si zkusili zabalit svou vlastní tortillu z ingrediencí, které jsou na stole, a na závěr si ji snědli.

4 Reflexe (5 min.)

Na závěr hodiny se zeptáme žáků:

- *Jak vám jídlo chutnalo? Chutnalo jinak, než jak jste zvyklí?*
  - *Co na něm pro vás bylo zvláštního, nového?*
  - *Znáte nějakou mexickou restauraci ve vašem okolí?*
  - *Kde můžete sehnat ingredience potřebné pro přípravu jídla středoamerické kuchyně?*
  - *Jak se můžeme inspirovat exotickými kuchyněmi, ozvláštnit si jídelníček?*
-

Zdroje:

Zprávy – Světový den výživy 2012. Informační centrum OSN v Praze [online]. 2012 [cit. 2014-05-28].

Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1793>

Světový den výživy. ZDRAV.cz: Zdraví a zdravotnictví [online]. 2003 [cit. 2014-05-28].

Dostupné z: <http://www.zdrav.cz/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=4794>

Světový den výživy: Chtějte menu z lokálních surovin a bojujte tak proti hladu! Rozvojovka.cz [online]. 11. 9. 2013 [cit. 2014-05-28].

Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1386-svetovy-den-vyzivy-chtejte-menu-z-lokalnich-surovin-a-bojujte-tak-proti-hladu.htm>

16. 10. SVĚTOVÝ DEN VÝŽIVY

Šestnáctý říjen se jako Světový den výživy začal slavit již v roce 1979, tedy po 34 letech od založení Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO). V tento den si připomínáme stálý problém nedostatku potravy v některých rozvojových zemích, kde často na hlad a podvýživu umírají lidé, zejména pak děti. Dalším problémem je problém zcela opačný, který se týká především „vyspělé“ části světa – obezita, přejídání se a nezdravá strava. Těmito nemocemi trpí jak dospělí, tak samozřejmě i jejich děti, neboť dítě nejčastěji získává návyky od svých rodičů.

Pro každý rok Světového dne výživy je vybráno nějaké téma. V roce 2012 byla hlavním tématem zemědělská sdružení místních farmářů, jakožto jeden z hlavních klíčů k nakrmení světa v budoucnosti. V roce 2013 proběhla v České republice v den oslav Světového dne výživy akce Postavme se hladu, připravovaná společností Člověk v tísni v rámci mezinárodní kampaně Food Right Now. Ten den podávaly zapojené české restaurace a školní jídelny menu sestavené pouze z lokálních surovin a ve školách i na veřejnosti se promítaly filmy spojené s tematikou hladu ve světě.

VEN
STROMI

Projektový den nabízí žákům pohled na tematiku stromů z několika stran: zamýšlejí se na funkci stromů v životě člověka a nad důvody a následky kácení tropických deštných lesů. Ukazují si, jak rychlé je tempo deforestace a kdo na tom má svůj zájem. Formou kooperativní hry se seznamují s tím, co si představit pod pojmem udržitelná spotřeba dřeva. Nechybí ani kreativní dílna, v rámci níž si žáci vyrábí vlastní recyklovaný papír.

 počet žáků	50	 stanoviště	1) Strom v životě člověka 2) Tropické deštné lesy 3) Deforestace 4) Odpovědná spotřeba dřeva 5) Výroba recyklovaného papíru
 časová dotace	5 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi
 CÍLE	1) Žáci zhodnotí význam stromů v krajině. 2) Žáci vysvětlí problematiku kácení tropických deštných lesů. 3) Žáci definují pojem udržitelná spotřeba dřeva. 4) Žáci si vyrábí recyklovaný papír jako jednu z možných alternativ spotřebitelsky odpovědného využívání lesa.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozděleni do 4 skupin, ve kterých pracují celý den. Náplň prvního stanoviště je pro všechny skupiny stejná, na následujících 4 stanovištích skupinky se střídají.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a příroda (Základy ekologie, Přírodní obraz země, Životní prostředí) průřezové téma: Environmentální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Globální problémy		

Na přípravě metodiky se podílely pedagožky ze ZŠ a MŠ Slatinice Zuzana Kolašínová a Jitka Slavičková.

1. STROM V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

1 Úvod (7 min.)

Přivítáme žáky a sdělíme jim téma projektového dne. Stručně představíme historii oslav Dne stromů ve světě i v České republice. Zeptáme se jich, zda znají nějaké iniciativy k tomuto dni, můžeme je informovat o tom, jak se Den stromů slaví v jiných zemích apod.

Seznámíme žáky s průběhem projektového dne a položíme jim otázky:

- 1) *Proč si myslíte, že se lidé rozhodli slavit Den stromů?*
- 2) *Jakou roli hraje strom v životě člověka, v krajině?*

Motivujeme žáky k brainstormingu, jejich nápady můžeme zapisovat na tabuli.

2 Muž, který sázel stromy (30 min.)

pomůcky: film, PC + promítací plocha

Sdělíme žákům, že se společně podíváme na film Muž, který sázel stromy. Poskytneme informace o filmu (viz info pro učitele). Před puštěním filmu požádáme žáky, aby si během něj poznamenali dvě myšlenky nebo dojmy, ke kterým je film inspiruje.

3 Reflexe (8 min.)

Diskutujeme se žáky o ději filmu. Zeptáme se na jejich zapsané myšlenky či dojmy. K reflexi položíme otázky:

- 1) *Co bylo myšlenkou autora, který napsal knihu, jež byla námětem filmu?
Čeho si myslíte, že chtěl dosáhnout?*
- 2) *Co vás na filmu nejvíce zaujalo?*
- 3) *Co se vám na filmu nelíbilo?*

2. TROPICKÉ DEŠTNÉ LESY

1 Křížovka (10 min.)

pomůcky: křížovka (příloha č. 1a), řešení křížovky (příloha č. 1b)

Sdělíme žákům, že celá tato hodina bude věnována tropickým deštným lesům. Pro uvedení do tématu rozdáme žákům do dvojic křížovku zaměřenou na tropické deštné lesy. Na vyluštění dáme žákům maximálně 7 minut, poté si společně sdělíme tajenku. Zeptáme se:

- *Proč si myslíte, že jsou tropické deštné lesy ohrožené?*

Názory žáků zapisujeme na tabuli.

2 Práce ve skupinách (15 min.)

pomůcky: viz jednotlivé skupiny

Sdělíme žákům, že se budeme věnovat tropickým deštným lesům z různých hledisek. Rozdělíme je na čtyři skupiny, ideálně stejně početné. Každé skupině rozdáme zadání, na kterém bude v následujících 15 minutách pracovat.

skupiny: • TROPICKÉ DEŠTNÉ LESY
• DOMORODÉ OBYVATELSTVO
• SVĚTOVÝ PRŮMYSL
• OCHRANA PRALESA

» skupina: TROPICKÉ DEŠTNÉ LESY

pomůcky: zadání pro skupinu (příloha č. 2), atlas světa, texty (příloha č. 3), obrázky (příloha č. 4), pracovní list (příloha č. 5)

Úkol č. 1: – Zakreslete do slepé mapy výskyt tropických deštných lesů (TDL) a jejich názvy.

Úkol č. 2: – Vyplňte pracovní list:

- *Na základě polohy uveďte, jaké podnebné podmínky TDL vyžaduje.*
- *Na základě obrázků popište typickou faunu a flóru TDL.*
- *Po přečtení textu doplňte tabulku.*

Úkol č. 3: – Připravte si informace, které o tropických deštných lesích povíte zbytku třídy.

» skupina: DOMORODÉ OBYVATELSTVO

pomůcky: zadání pro skupinu (příloha č. 2), texty (příloha č. 6), kartičky (příloha č. 7), informační materiály, pracovní list (příloha č. 5)

Úkol č. 1: – Poskládejte pexeso.

princip skládání: všechny kartičky rozložte lícem nahoru a spojte vždy ty dvě, které se navzájem doplňují (např. PRAHA – hl. město ČR)

TRADIČNÍ ŽIVOTNÍ STYL	lovci, sběrači
OHROŽENÉ KMENY	indiáni (Amazonie), Pygmejové (střední Afrika), Penakové (Borneo)
SOUČASNÝ ZPŮSOB OBŽIVY	zemědělství
OHROŽUJÍCÍ AKTIVITY	kácení lesa, stavba cest a vodních přehrad, plantážové zemědělství
FAKTA	1. pol. 20. st – vyhubeno 87 indiánských kmenů
POČET OHROŽENÝCH	140 milionů
KULTURNÍ BOHATSTVÍ	nerozpoznané jazyky, výtvarné umění, znalosti přírody, duchovní hodnoty, přírodní lékařství

Úkol č. 2: – Vyplňte pracovní list:

- *Na základě textu popište domorodé obyvatelstvo tropických deštných lesů.*
- *V krátkých textech najděte a vypište hlavní příčiny ohrožení tradičního života domorodců.*

Úkol č. 3: – Připravte si, co o problematice domorodců v TDL povíte zbytku třídy.

» skupina: SVĚTOVÝ PRŮMYSL – těžba, zemědělství

pomůcky: zadání pro skupinu (příloha č. 2), atlas světa, text (příloha č. 8), kartičky (příloha č. 9), pracovní list (příloha č. 5)

Úkol č. 1: – Poskládejte pexeso.

princip skládání: všechny kartičky rozložte lícem nahoru a spojte vždy ty dvě, které se navzájem doplňují (např. PRAHA – hl. město ČR)

PĚSTOVÁNÍ SÓJI	Jižní Amerika
VZÁCNÁ DŘEVA	týk, mahagon, eben, palisandr
NEROSTNÉ SUROVINY	bauxit, rudy železa, zlata, niklu, cínu
VYUŽITÍ PALMY OLEJNÉ	zmrzlina, čokoláda, smažení chipsů, mýdla
VYUŽITÍ VZÁCNÝCH DŘEV	hudební nástroje, podlahy, nábytek
SPOTŘEBA PALMOVÉHO OLEJE V ČR	18 000 tun/rok
ROPA	velké zásoby pod tropickým deštným lesem

Úkol č. 2: – Vyplňte pracovní list:

- *Na základě atlasu definujte, jaké suroviny se těží a jaké plodiny se pěstují v oblasti tropických deštných lesů.*
- *Přečtěte si text a představte si, že jste ropná společnost těžící na území TDL.*

Zodpovězte na otázky:

- *Jaké pozitivní a negativní vlivy může mít vaše činnost na místní prostředí?*
- *Kdo vás může podporovat? Kdo naopak stojí proti vám?*
- *Je vaše společnost příkladem dobré nebo špatné praxe těžby? Proč?*

Úkol č. 3: – Připravte si, co o problematice hospodářských aktivit v TDL povíte zbytku třídy.

» **skupina: OCHRANA PRALESA**

pomůcky: zadání pro skupinu (příloha č. 2), text (příloha č. 10), obrázky (příloha č. 11), loga (příloha č. 12), pracovní list (příloha č. 5)

Úkol č. 1: – Vyplňte pracovní list:

- *Jednotlivé úryvky rozřídte podle toho, zda se jedná spíše o mezinárodní, či státní zájem.*
- *S pomocí obrázků vypište důvody, proč by měl stát chránit své deštné lesy.*
- *K novinovým titulům dopište, jaká strana je pravděpodobně psala (kritici × ochránci pralesa). Nejde o správnost, ale o vaši argumentaci.*

Ochrana pralesů ubírá prostředky potřebnější jinde

Indonéský prales v tragických číslech

Ochrana deštných lesů je výnosnější

Jsou tropické deštné lesy skutečně kriticky ohrožené?

Úkol č. 2: – Znáte následující organizace? Pokuste se správně přiřadit loga těchto organizací k jejich popisům.

Úkol č. 3: – Připravte si, co o vašem tématu povíte zbytku třídy.

3) Prezentace skupin (15 min.)

pomůcky: pracovní listy (příloha č. 13)

Vyzveme jednotlivé skupiny, aby téma, na kterém pracovaly, představily zbytku třídy. Jako první vyzveme skupinu TROPICKÉ DEŠTNÉ LESY, poslední pak OCHRANA TDL. Upozorníme žáky na to, že na prezentaci mají maximálně 3 minuty.

Ještě před prezentacemi rozdáme všem žákům pracovní listy. Upozorníme je na to, že musí mít vyplněno alespoň pět otázek – odpovědi na ně uslyší v prezentacích jednotlivých skupin, pokud ne, mohou se na ně skupina doptat poté, co skupina skončí svůj výklad.

4) Pracovní listy (5 min.)

Odpovědi na otázky z pracovního listu se žáky projdeme.

3. DEFORESTACE

1) Video – fotbalové hřiště (1 min.)

pomůcky: PC s promítací plochou a připojením k internetu

Na úvod pustíme žákům krátké evokační video znázorňující rychlost kácení tropických deštných lesů – <http://tiny.cc/destnyles>.

2) Prezentace – deforestation (25 min.)

pomůcky: prezentace (příloha č. 14), PC s promítací plochou

Projdeme s žáky prezentaci a vysvětlíme pojem deforestation = odlesňování, zamyslíme se nad významem lesů v naší společnosti, nad vývojem lesnatosti ve střední Evropě a nad důsledky ničení lesů, zvláště těch tropických.

3) Video – odlesňování (4 min.)

pomůcky: PC s promítací plochou a připojením k internetu

Pustíme žákům další (třímínutové) video ukazující průběh odlesňování v tropických oblastech – <http://tiny.cc/odlesnovani>.

4 Myšlenková mapa (15 min.)

pomůcky: flipchartové papíry, fixy

Rozdělíme žáky do skupin po 4–5 lidech. Zadáme jim úkol vytvořit myšlenkovou mapu na téma deforestation – kdo tropické deštné lesy kácí, jaké k tomu má důvody, jaké to má dopady, co s tím můžeme dělat? Myšlenkové mapy si jednotlivé skupiny na závěr prezentují.

4. ODPOVĚDNÁ SPOTŘEBA DŘEVA

1 Brainstorming – Dřevo ano, nebo ne? (5 min.)

pomůcky: tabule

Zeptáme se žáků: *Co si představíte pod pojmem spotřeba dřeva?*

Jeich nápady vyslechneme, případně doplníme dalšími příklady. Dále se zeptáme: *Může naše spotřeba dřeva nějak pozitivně či negativně ovlivnit lesy, ze kterých dřevo pochází?*

Motivujeme žáky k tomu, aby vymysleli co nejvíce pozitivních či negativních dopadů na les. Jejich nápady zapisujeme na tabuli do dvou sloupců (pozitiva, negativa).

Poté odkážeme na název stanoviště a opět se zeptáme: *Může odpovědná spotřeba dřeva spíše zmírnit, nebo zesílit negativní dopady těžby dřeva na les?*

Sdělíme jim, že o odpovědné potřebě a věcech, které se k ní vážou, se více dozví prostřednictvím následující hry.

2 Vitráž⁸ (25 min.)

pomůcky: zadání úkolů (příloha č. 15a), odpovědi na otázky pro učitele (příloha č. 15b), atlas světa, kalkulačka, křížovky (příloha č. 16), text (příloha č. 17), kartičky s charakteristikou lesů (příloha č. 18), obrázek pro vitráž (obrázek č. 1) + tentýž obrázek rozstříhaný na 20 částí

---

8 Na motivy hry Vitráž z: ŠTĚPNIČKOVÁ, Kateřina a Kristýna TILLOVÁ. Globální rozvojové vzdělávání trochu jinak: outdoorové a zážitkové hry: příručka pro pedagogy středních škol. 1. vyd. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2011. ISBN 978-802-6002-291.

Jednotlivé úkoly rozmístíme do prostoru společně s pomůckami, které jsou u nich potřebné. Poté ukážeme žákům obrázek prázdné vitráže a řekneme jim, že jejich úkolem je vitráž znovu zaplnit. Jednotlivé části pak získají plněním úkolů, které jsou rozmístěny v prostoru – se správným řešením úkolů přicházejí žáci za učitelem, ten je kontroluje. Přečteme žákům pravidla hry, počkáme na rozdělení rolí a zadáme pokyn k jejímu začátku.

Pravidla hry

- Pracujete jako jedna velká skupina rozdělená do dvojic.
- Vaším úkolem je splnit co nejvíce z 20 úkolů, které jsou rozmístěny v hracím prostoru. Znění konkrétních úkolů zjistíte až na jednotlivých stanovištích.
- Časový limit na splnění všech úkolů je 20 minut.
- Jeden úkol může v daný moment plnit jen jedna dvojice.
- Každé vyhotovení úkolu jdete předat lektorovi, který ho zkontroluje. Za každý splněný úkol získá dvojice část vitráže.
- Dva hráči úkoly neplní. Jeden zůstává na výchozím místě a koriguje ostatní dvojice v plnění úkolů: hlídá čas, splněné úkoly, posílá dvojice ke konkrétním úkolům podle potřeby aj. Druhý skládá získané části vitráže.
- Dvojice má na řešení úkolů pouze 1 pokus. Pokud úkol nevyřeší, smí jej vyřešit jiná dvojice, ne však ta, která o splnění již usilovala.
- Výsledek úkolu z jednoho stanoviště smíte učiteli hlásit pouze třikrát. Při třetím neúspěšném pokusu je úkol veden jako nesplněný.
- Povinností dvojice je mít sebou papír a psací potřeby, ostatní potřebné pomůcky budou nachystány na jednotlivých stanovištích.
- Ze stanoviště se zadání úkolu neodnáší! Plnění úkolů zapisujte na vlastní papír. Výjimkou je křížovka.
- Po přečtení pravidel si rozdělte role. Je potřeba chodit na stanoviště po dvojicích, jeden člověk bude skládat vitráž a někdo z vás by měl hlídat plnění úkolů.

3 Rozbor hry (15 min.)

Úkoly – rozebereme se žáky jednotlivé otázky, doplňujeme novými informacemi. V případě nedostatku času se zaměříme na úkoly související s FSC, vzácnými dřevy a spotřebním chováním člověka vůči lesům

Zeptáme se žáků: *Co si nyní představíte pod pojmem odpovědná spotřeba dřeva?*

5. VÝROBA RECYKLOVANÉHO PAPIŘU

1 Výroba papíru (45 min.)⁹

pomůcky: 2× stolní mixér, škrob na prádlo¹⁰, noviny, starý i nový papír, jemné pletivo, dřevěné rámečky, houbičky na mytí nádobí, škrob, izolepa, sušené květiny, bavlnky, nádoby (misky, kýble apod.), kartony, případně fén

Vysvětlíme žákům, že na tomto stanovišti budeme vyrábět recyklovaný papír. Rozdělíme si mezi sebe práci a začneme s přípravou recyklovaného papíru.

Do některé z nádob natrháme novinový či jiný použitý papír, který následně rozmixujeme s trochou škrobu. Vzniklou kaši promícháme s dalším škrobem a připravíme hmotu, která drží pohromadě. Do této směsi můžeme přidat (a tím zrecyklovat) starou lepenku, balicí papíry či noviny. Následně můžeme přimíchat i květy rostlin nebo různobarevné bavlnky. Rámečky překryté pletivem položíme na savé kartony a na vrchní část nanese hmotu, kterou následně uhladíme a vysušíme houbičkou. Papír poté necháme zcela usušit na sluníčku či na radiátoru. K rychlejšímu schnutí můžeme pomoci i fén.

9 Inspirace převzata z: Vytvořte si doma vlastní recyklovaný originální papír. Město pro děti.cz [online]. 2011-2013 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://tiny.cc/papir>

10 Tip: Použijte škrob, který se připravuje za studena – umožní vám to přidělat si škrob rychle dle potřeby.

Během práce klademe žákům otázky a diskutujeme s nimi:

- *Co je to recyklace?*
- *V čem je dobrá/špatná?*
- *Recyklujete doma? Co všechno?*
- *Jaké další výrobky/materiály můžeme ještě recyklovat? Co se vyrábí z recyklovaného papíru?* (krabice, toaletní papír i ruličky, sešity, noviny, obálky, ...)
- *Jak poznáme recyklované výrobky? Znáte jejich loga?*
- ...

★ **Tip:** *Papír mixujeme vždy po menším množství společně se škrobem, abychom příliš neprášili a zároveň nezanесли mixér.*

Zdroj:

Den stromů. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2014-05-29].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Den_strom%C5%AF

20. 10. DEN STROMŮ

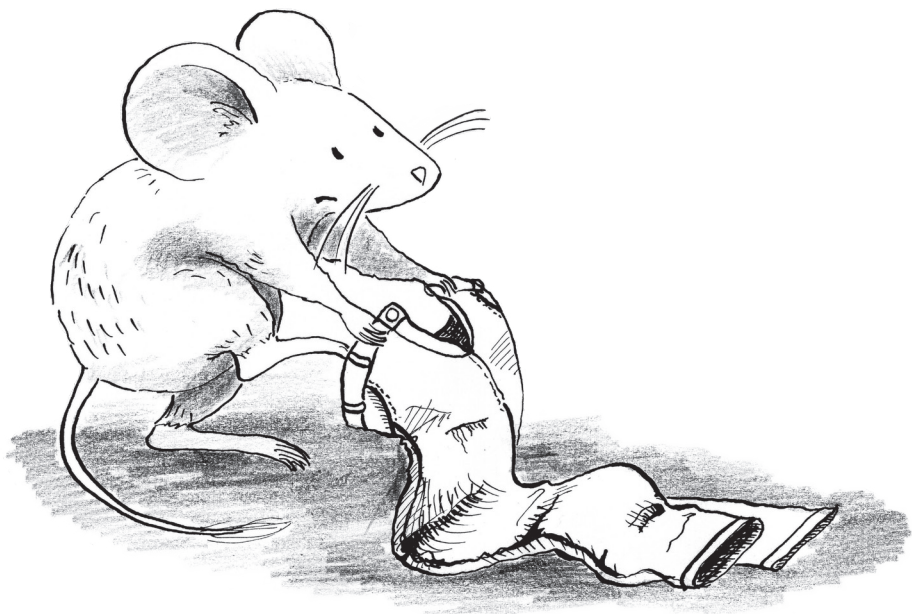
Den stromů si připomínají lidé po celém světě už od poloviny 19. století. Myšlenku tohoto svátku doslova zasadil americký farmář, politik a novinář Julius Sterling Morton (1832–1902), kterého fascinovaly stromy všeho druhu. Okolí svého domu v Nebrasce, jež byla do té doby popisována jako „místo bez stromů“, osázel mnoha vzácnými druhy stromů a v moderních technikách lesnictví a zemědělství školil i místní komunitu.

V roce 1951 pak přijala Organizace OSN pro výživu a zemědělství toto usnesení: „Konference shledala jako potřebné, aby si všichni lidé uvědomovali jak estetickou a psychologickou, tak i hospodářskou hodnotu lesa, a proto se doporučuje, aby se každoročně ve všech členských státech slavil světový svátek stromu, a to v době, kdy se to za lokálních podmínek zdá být příhodné.“

Datum Dne stromů je tedy různé, liší se podle klimatických podmínek jednotlivých států. V Česku (stejně tak jako v sousedním Slovensku a Polsku) připadají oslavy Dne stromů na 20. října, období, kdy stromy září všemi barvami a je také vhodná doba k výsadbě nových stromků.

Pozornost stromům v Česku věnuje například Nadace Partnerství. Zajímavé stromy s příběhem a aktivní lidi, kteří chtějí udělat něco pro stromy ve svém okolí, hledá organizace v celostátní anketě Strom roku. Soutěž Město stromů je zase určena obcím, které motivují veřejnost k péči o stromy a k ochraně přírody. Více informací viz <http://tiny.cc/stromy>.

mezinárodní den
NEnakupování

Žáci se během projektového dne dívají „pod obal“ určitým výrobkům – dozvídají se, v jakých podmínkách a zemích vznikají jednotlivé komponenty obyčejných džínů a kolik kilometrů vlastně jedny takové džínů urazí, než se dostanou do jejich šatníku. Dále si na příkladu banánů ukazují rozdíly mezi „klasickým“ způsobem obchodování a jeho alternativou – tzv. spravedlivým obchodem (fair trade). Na dalším stanovišti se žáci zamýšlejí nad tím, jak nás při nakupování ovlivňuje reklama, a na závěr nechybí kreativní dílna, kde si žáci vyrábějí různé praktické i dekorativní předměty z plastů či tetrapaku.

 počet žáků	50	 stanoviště	1) Není banán jako banán 2) Džínů 3) Reklama 4) Recycle Art
 časová dotace	4 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi
 CÍLE	1) Žáci vysvětlí vybrané alternativní přístupy k nakupování – fair trade, kampaň Mezinárodní den nenakupování. 2) Žáci diskutují nad mocí reklamních spotů a vlastními postoji k nakupování. 3) Žáci uvedou vztah mezi podmínkami a odměnami jednotlivých článků řetězce výroby a prodeje džínů. 4) Žáci si vyzkouší kreativní využití odpadů – tzv. Recycle Art.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozděleni do 4 skupinek, ve kterých pracují celý den.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a společnost (Rozdělený a integrující se svět), Člověk a příroda (Společenské a hospodářské prostředí) průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Lidská práva, Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Globální problémy		

1. NENÍ BANÁN JAKO BANÁN¹¹

1 Evokace (2 min.)

Sdělíme žákům téma hodiny a zeptáme se jich:

- Víte, kdo je hlavním světovým exportérem banánů?
- Myslíte si, že má pěstování banánů negativní dopady na životní prostředí?
- Slyšeli jste někdy o fair trade?

2 Práce s textem (5 min.)

pomůcky: texty pro skupiny (příloha č. 1)

Řekneme žákům, že se podíváme na rozdílné způsoby obchodu s banány, které ve světě fungují. Rozdělíme třídu do šesti skupin, každé rozdáme příslušný text.

seznam textů: 1) BĚŽNÝ ZPŮSOB_pěstitelé
2) BĚŽNÝ ZPŮSOB_prodejci
3) BĚŽNÝ ZPŮSOB_kupující
4) FAIR TRADE_pěstitelé
5) FAIR TRADE_systém obchodu
6) FAIR TRADE_kupující

Vyzveme žáky, aby si text přečetli, podtrhli věci, které jim připadají zajímavé, a zkusili v textu vyhledat odpovědi na přiložené otázky. Upozorníme je, že každá skupina zpracovává jiný text, a proto si je budou navzájem představovat.

3 Vzájemné sdílení (12 min.)

pomůcky: tabulky do skupin (příloha č. 2)

Vyzveme žáky, aby vytvořili nové skupiny, přičemž každá skupina bude obsahovat minimálně jednoho zástupce každého textu. V rámci skupiny si pak žáci sdílejí, na čem pracovali (BĚŽNÝ ZPŮSOB/ FAIR TRADE) a co se dozvěděli, co jim přišlo zajímavé (co mají podtrženo). Sdílení nemusí být obsáhlé, motivujeme žáky k tomu, aby předávali jen to, co je zaujalo,

11 Stanoviště inspirováno z: ŠTĚRBA, Luděk, Miloslava HAZUCHOVÁ-STRUNGOVÁ, Zuzana KOSTŘICOVÁ a Eva MALÍŘOVÁ. Skvrny na banánech: Jak se žije s pesticidy tropickým zemědělcům. Brno: Společnost pro Fair Trade, 2009. [cit. 2014-01-28].

co je podstatné. Na toto vzájemné sdílení dáme skupinám cca pět minut. Poté rozdáme do každé skupiny jednu tabulku a požádáme žáky, aby ji doplnili. Upozorníme je na to, že některé informace z tabulky mohou prezentovat zbytku třídy. Na vyplnění tabulky poskytneme skupinám rovněž pět minut.

* Pokud žáci pracují dobře, není třeba si tabulku hromadně kontrolovat kolonku po kolonce. Je však dobré provést celkové stručné shrnutí, proto můžeme požádat každou skupinu, aby si vybrala jednu kolonku a řekla jednu informaci, kterou doplnila.

5 Video pěstování banánů (7 min.)

pomůcky: PC s přístupem na internet, promítací plocha

Pustíme žákům video, které pojednává o problémech pěstování banánů na Kostarice, především v souvislosti s chemickými hnojivy a neutěšenými pracovními podmínkami zaměstnanců.

<http://tiny.cc/banany>

Po zhlédnutí videa shrneme základní problémy konvenčního pěstování banánů, můžeme znovu doplnit tabulku.

6 Spravedlivá cena (15 min.)

pomůcky: nákresy banánu (příloha č. 3), kalkulačky do skupin, banán překreslený na tabuli (2×), správné řešení pro učitele (příloha č. 4)

Žáci budou pracovat ve skupinách z předchozí aktivity. Do každé skupiny rozdáme nákres banánu. Úkolem žáků bude rozdělit cenu jednoho banánu mezi jednotlivé aktéry obchodu. Určíme skupiny, které budou pracovat na rozdělení cen banánu FAIR TRADE a které na banánu v BĚŽNÉM OBCHODĚ. Na skupinovou práci dáme žákům pět minut.

Během skupinové práce překreslíme na tabuli dva banány (jeden pro fair trade, jeden pro běžný obchod) a k nim tabulku pro odhad žáků: tabulka bude obsahovat aktéry, prostor pro odhady skupin a prostor pro skutečnou částku.

Po ukončení skupinové práce dáme žákům prostor, aby sdělili své odhady, zapíšeme je do tabulky. Poté jim prozradíme skutečné rozdělení ceny a graficky znázorníme na banánu. Porovnáme rozdělení ceny banánu (běžný obchod × fair trade).

7 Znáte rozdíl? (5 min.)

pomůcky: kartičky BĚŽNÝ ZPŮSOB a FAIR TRADE (příloha č. 5), lepicí guma

Nalepíme na jednu stranu třídy kartičku s názvem FAIR TRADE, na opačnou pak kartičku BĚŽNÝ ZPŮSOB. Řekneme žákům, že nyní budeme číst pojmy a jejich úkolem bude přemístit se na tu stranu třídy, která podle jejich názoru patří k danému výroku.

pojmy:

- používání pesticidů a umělých hnojiv
- kontaminace půdy
- minimální používání chemických látek a postupný přechod na ekologické zemědělství
- ohrožení zdraví pracovníků plantáží i okolního obyvatelstva
- část zisku z prodeje banánů je použita na místní projekty – například budování studní, škol, pomoc k přechodu na ekologické zemědělství
- zdraví škodlivé pracovní podmínky
- závislost na vlastníkovu plantáže
- stálé a dlouhodobé pracovní smlouvy
- dětská práce
- spravedlivé a stabilní mzdy » zlepšení životní úrovně
- garance lepších mezd a vyššího podílu z celkové ceny banánů
- kontaminace spodních a povrchových vod
- nespravedlivě nízké mzdy nepokrývající základní náklady běžné rodiny
- ochrana zdraví pracovníků na plantážích
- úbytek biologické rozmanitosti (rostlinných a živočišných druhů)

2. DŽÍNY¹²

1 Brainstorming (5 min.)

pomůcky: tabule

Zeptáme se žáků:

- *Kolik z vás má doma ve skříni nebo na sobě džíny?*
- *Přemýšleli jste někdy, z čeho se džíny skládají, z jakých surovin se vyrábí jednotlivé součásti?*

Iniciujeme brainstorming na toto téma. Návrhy zapisujeme na tabuli. Shrňeme návrhy a sdělíme žákům, že nyní se budou zabývat jedním konkrétním „příběhem“ džínů.

2 Klubko mezi kontinenty (20 min.)

pomůcky: kartičky se zeměmi (příloha č. 6), klubko provázku, politická mapa světa

Rozmístíme na zem lístky s názvy kontinentů tak, aby odpovídaly skutečnému geografickému rozložení (tj. Evropa nad Afrikou atd.). Rozdáme jednotlivým žákům kartičky s názvy států a vyzveme je, aby se rozmístili na příslušné kontinenty. Ujistíme se, že žáci vědí, na kterém kontinentě jejich stát leží, ukazujeme na mapě. V případě menšího počtu žáků budou mít někteří žáci kartičky dvě, v tom případě se ujistíme, aby obě kartičky nesly názvy států z jednoho kontinentu.

Řekneme žákům, aby četli názvy svých států s konkrétním procesem výroby džínů, a to podle pořadí. Začíná tedy žák s číslem 1. Vedeme nit klubka od jednoho státu ke druhému, v určitých situacích se bude muset provázet rozstříhnout či navázat.

1.	USA	návrh džínů (střih, design)
2.	Benin	vypěstování bavlny pro džíny
3.	Itálie	tkaní a barvení džínů (výroba džínoviny)
4.	Německo	výroba barvy pro barvení džínů v Itálii
5.	Tunisko	ušití džínů z džínoviny z Itálie

¹² Stanoviště upraveno podle aktivity Bohoušovy džíny: CHÁRA, Petr. Bohoušovy džíny. Varianty: Metodické listy [online]. 2008 [cit. 2014-06-23].

Dostupné z: <http://tiny.cc/dziny>

6.	Turecko	drhnutí džínů pemzou z vyhaslého vulkánu
7.	Namíbie	těžba mědi pro výrobu mosazi v Japonsku
8.	Austrálie	těžba zinku pro výrobu mosazi v Japonsku
9.	Japonsko	výroba mosazného drátu pro zip
10.	Francie	výroba zipu
11.	Německo	výroba knoflíků z mosazi (slitina mědi a zinku)
12.	Pákistán	pěstování a tkaní měkčí bavlny do kapes
13.	Kuvajt	těžba ropy pro polyesterová vlákna z Japonska
14.	Japonsko	výroba polyesterových vláken pro nitě
15.	Španělsko	tkaní nití
16.	Velká Británie	výroba nití
17.	Maďarsko	výroba nití
18.	Tunisko	kompletace džínů a odeslání do Evropy
19.	Francie	poslání usušených a hotových džínů přes moře
20.	ČR	převoz džínů kamiony z Francie
21.	Afrika	v rámci humanitární pomoci jsou obnošené džíny odeslány do různých zemí v Africe

Poté požádáme žáky, aby opatrně položili nitě na zem a postavili se do kruhu. Společně se podíváme na síť, kterou jsme vytvořili. Zeptáme se žáků:

- *Co vás k tomu napadá?*
- *Našli byste obdobnou provázanost kontinentů ještě u nějakých jiných výrobků?*

3 Pracovní list (10 min.)

pomůcky: džíny s vyznačenými podíly ceny, pracovní list (příloha č. 7), kartičky se složkami mzdy (příloha č. 8)

Řekneme žákům, že v předchozí aktivitě jsme si ukázali rozdělení práce na výrobě jedné džíny. Jak je to s rozdělením jejich ceny?

Položíme na zem džíny s vyznačenými podíly ceny. Rozdáme žákům do dvojic pracovní list a vyzveme je, aby zkusili přiřadit jednotlivé podíly ceny džínů ke složkám, které ji tvoří (mzda, výrobní náklady aj.). Poskytneme žákům čas na vypracování a poté si správnost výsledků společně zkontrolujeme. Při kontrole pokládáme na odpovídající části džínů kartičky s jednotlivými složkami, aby se žákům rozdělení ceny vizualizovalo.

Řešení: Rozdělení ceny džínů

Rozdělení džínů poměrově na jednotlivé části podle toho, kolik zaplatíme za:	
Mzda dělníka v továrně	0,5 %
Výrobní náklady (materiál, výroba, zdroje...)	12 %
Doprava	4,5 %
DPH	21 %
Značková firma	33 %
Maloobchod	29 %

• *Pokud si koupíme nové džíny za 500 Kč, kolik kdo dostane?*

Společně se žáky propočítáme, napíšeme na tabuli.

4 Reflexe (10 min.)

Diskutujeme se žáky nad otázkami:

- *Co jsme si na příkladu džínů ukázali?*
- *Proč je do jejich výroby zahrnuto tolik zemí?*
- *Jaké to může mít důvody a výhody?*
- *Jaké jsou podmínky v továrnách na výrobu džínů? (možnost zabrousit i do problematiky dětské práce, rozdílných pracovních podmínek v rozvinutých a rozvojových zemích aj.)*
- *Má taková provázanost světa nějaké dopady na životní prostředí? (např. na dopravu)*

3. REKLAMA

1 Spoty (10 min.)

pomůcky: PC s projektorem a internetem

Popovídáme žákům o tzv. Black Friday – velkolepém začátku předvánoční nákupní horečky v USA, kdy obchodníci nasadí obří slevy, na které lákají statisíce zákazníků. Ti jsou schopni stát ve frontě před obchodními centry celé hodiny. Na ukázkou, jak takový „Černý pátek“ vypadá, pustíme žákům začátek následujícího videa: <http://tiny.cc/cernypatek>

Řekneme žákům, že pro příklady nákupního šílenství ale nemusíme chodit daleko. Podobná, zdraví nebezpečná situace nastala např. při otevře-

rání nákupního centra Šantovka v Olomouci v říjnu 2013.¹³ Pustíme žákům následující video pro vykreslení atmosféry: <http://tiny.cc/santovka>

Poté žákům řekneme, že jsou lidé, kteří si myslí, že jsou i lepší způsoby trávení volného času než ve frontách v nákupním centru, a proto vznikla iniciativa Den nenakupování. Pustíme žákům video, které shrnuje myšlenky této kampaně: <http://tiny.cc/nenakupovani> (pozor, hesla jsou v angličtině). Video není nutné pouštět celé, ale je dobré pustit alespoň začátek (0:02), kdy se objeví výrok Benjamina Franklina o tom, jak nikdo z nás nemá nikdy dost:

„Who is rich? He that is content. Who is that?“

„Kdo je bohatý? Ten, kdo je spokojený. A kdo je to?“

V tuto chvíli video zastavíme a necháme žáky tipovat, jak výrok končí.

„Nobody.“ „Nikdo.“

2 Nakupování (15 min.)

pomůcky: lepicí papírky post-it

Na tabuli napíšeme ještě před hodinou do tří sloupců tyto nadpisy:

„Bez čeho bych se v životě neobešel“

„Kde já/moje rodina nakupují/nakupujeme“

„Kdo/co mě nejvíce ovlivní před koupí nějaké věci“

Rozdáme každému žákovi tři papírky a vyzveme je, aby se v následujících třech minutách zamysleli nad nadpisy na tabuli, ke každému sloupci vyplnili, co je napadne, své papírky přilepili na tabuli. Sedneme si společně se žáky do kruhu a diskutujeme (návodné otázky):

- Kde všude je možné nakupovat?
- Mohu si vždy to, bez čeho bych se neobešel, koupit?
- Na koho/co dám, když si něco kupuji?
- Sledujete v televizi reklamy? Řídíte se jimi? Věříte jim?
- Co je to vlastně reklama?
- Je někdo, kdo kontroluje, co se může v reklamě objevit, a co ne?
- Kde všude můžete reklamu vidět/vnímat?
- Jaký slogan znáte? Který vám utkvěl v paměti?

---

¹³ Tip: Pokud existuje v okolí vaší školy podobný případ nově otevřeného nákupního centra, použijte jej.

3 „Obrácená reklama“ (20 min.)

pomůcky: nůžky, časopisy, noviny, letáky, fixy, pastelky pro každou skupinku, papíry A2 do skupin

Vyzveme žáky, aby si ve skupinách vybrali slogan a produkt, který je se sloganem spojen. Jejich úkolem bude vytvořit „obrácenou“ reklamu. Obrázek, slogan, plakátek – vše ale odpuzující od koupě. Slogan by se měl rýmovat nebo být zpěvný, obrázky mohou žáci použít z časopisů nebo je mohou namalovat.

4. RECYCLE ART

1 Jak využít použité materiály? (10 min.)

pomůcky: PC s projektorem a internetem

Nejprve se žáků zeptáme, kdo už někdy používal materiály k vyhození k výrobě něčeho jiného a co to bylo. Poté jim řekneme, že se podíváme na inspiraci ze zahraničí – furoshiki, tedy možnost využití látek, které bychom jinak vyhodili, k balení dárků. Video s ukázkami furoshiki lze přehrát z: <http://tiny.cc/furoshiki>.

Poté můžeme žákům ukázat další možnosti využití použitých materiálů: například využití starého papíru k výrobě dekoračních misek na drobnosti (odkaz: <http://tiny.cc/misky>) nebo starých novin, map a jiných papírů k výrobě dárkových tašek (odkazy: <http://tiny.cc/taska>, <http://tiny.cc/taska2>).

2 Výroba peněženky z tetrapaku (30 min.)

pomůcky: tetrapak a nůžky pro každého žáka, barevné lepicí pásy, sešívačka

Řekneme žákům, že nyní je správný čas na to, abychom si také vyrobili nějaký užitečný předmět, v tomto případě peněženku, z recyklovaného materiálu – tetrapaku. Postupujeme podle návodu, viz <http://tiny.cc/penezka>.

Tedy:

- 1) Odstříhneme dno tetrapakové krabice. Horní část ponecháme, pouze z ní odstříhneme bílý proužek, kterým je krabice slepená. Tři strany krabice odstříhneme o něco níže, než byly původní skladové čáry, čtvrtou stranu ponecháme celou jako zavírání peněženky. Pozor na to, kde má krabice „šev“.
- 2) Bočnice prolomíme dovnitř a krabici složíme napůl („šev“ je uvnitř skladu). Vrchní díl přehneme jako zavírání peněženky.
- 3) Krabici znovu rozevřeme a na okraji překladové čáry vystříhneme malý trojúhelníček. Totéž uděláme i z druhé strany překladové čáry. Peněženka se bude lépe skládat a ohyb nebude tolik pnout. Pozor, na vnější straně peněženky žádné trojúhelníčky nestříháme!
- 4) Části stříhané nůžkami začistíme barevnou lepicí páskou.
- 5) Nakonec spojíme ohnuté díly peněženky sešívačkou k sobě, aby vznikly dvě oddělené kapsičky.

3 Reflexe (5 min.)

Vyzveme žáky, aby přemýšleli, jaká pozitiva jim může přinést používání materiálů a věcí, které bychom jinak vyhodili (ušetříme životní prostředí, ušetří nám peníze, vyrobíme si originální dárky, které nikdo jiný nemá, jsme kreativní – vyrobíme si něco sami...).

POSLEDNÍ PÁTEK V LISTOPADU, MEZINÁRODNÍ DEN NENAKUPOVÁNÍ

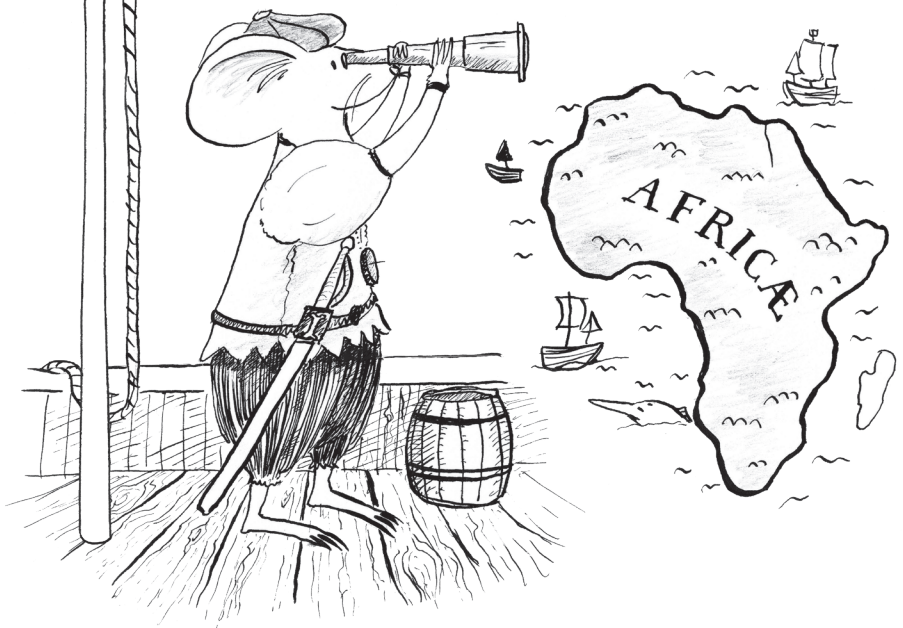
Černý pátek neodkazuje jen do vzdálené historie, kdy jednoho říjnového pátku roku 1929 postihl Spojené státy americké největší burzovní krach v dějinách. Černý pátek se totiž v současnosti opakuje každý rok a je to označení dne na konci listopadu, kdy velké obchodní řetězce v USA a Kanadě zahajují období slev a výprodejů. Den po Dnu děkuvzdání tak začíná ta pravá předvánoční nákupní horečka. V USA to není oficiální svátek, ale např. Kalifornie uděluje v tento den volno státním zaměstnancům. I v jiných státech si lidé berou hromadně dovolenou a řadí se do dlouhých front před nákupní centra, kde klidně stráví i několik hodin, aby mohli v okamžik otevření obchod „vzít útokem“ a horečně se prát o omezený počet zlevněného zboží. Obchodníci si tržby na Černý pátek velmi pochvalují – z 27,8 mld. USD v roce 2005 se vyšplhaly na 59,1 mld. USD v roce 2012 a za stejné období se počet nakupujících zvýšil ze 140 na 247 milionů.¹

Na toto nákupní šílenství zareagovala kanadská organizace Adbusters, která už od roku 1992 vyhlašuje Mezinárodní den nenakupování (Buy Nothing Day), jenž se rozšířil do celého světa. Mezinárodní den nenakupování má symbolicky odmítnout konzumní styl života. Jak, co a proč nakupujeme? Opravdu všechno zboží, co si kupujeme, potřebujeme? Jak a kde vlastně zboží vzniká? Kdo a za jakých podmínek ho vyrábí? Kde zboží a jeho obaly končí? Co kdybychom zkusili jeden den nenakupovat a místo toho vyrazili do přírody, strávili den s přáteli, rozcínali nebo dali prostor své kreativitě a něco tvořili například z recyklovaných materiálů? To jsou otázky, které nám přináší Mezinárodní den nenakupování.

---

1 Černý pátek (nakupování). In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://tiny.cc/nakupovani>

MEZINĀRODNĪ
DEN BOJE PROTI
KOLONIALISMU

Projektový den věnovaný boji proti kolonialismu je rozdělen do pěti stanovišť, přičemž postup jednotlivými stanovišti odpovídá posloupnosti témat kolonizace v Africe na časové ose. Žáci tedy putují v čase a dozívají se, kdo byly nejvýznamnější koloniální mocnosti, jakou měly hlavní motivaci ke kolonizování, jaké byly jejich kolonizační praktiky a konečně s jakými dopady kolonialismu a dekolonizace se současný svět, a především Afrika, potýká. Prostřednictvím projektového dne žáci porozumí látce týkající se problematiky kolonialismu a budou snáze odhalovat souvislosti mezi současným stavem afrických států a jejich minulostí.

 počet žáků	60	 stanoviště	1) Zámorské objevy a kolonizace 2) Berlínská konference 3) Otroci 4) Prokletí
 časová dotace	4 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi stanoviště Zámorské objevy a kolonizace: chodba stanoviště Prokletí: tělocvična/hřiště
 CÍLE	1) Žáci vysvětlí koncept kolonialismu a jeho praxi v minulosti. 2) Žáci uvedou vztah mezi koloniální minulostí a současnými problémy rozvojových zemí.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozděleni do 4 skupin, ve kterých pracují celý den. Jednotlivá stanoviště odpovídají časové ose. Jeden učitel postupně provádí každou skupinu všemi 4 stanovišti – žáci se tedy v průběhu projektového dne na stanovištních nestřídají! K setkání a společné aktivitě všech skupin dojde až v tělocvičně/na hřišti – na posledním stanovišti (Prokletí).		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a společnost (Objevny a dobývání, Modernizace společnosti, Moderní doba, Mezinárodní vztahy, Globální svět) průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Lidská práva, Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Globální problémy		

1. ZÁMOŘSKÉ OBJEVY A KOLONIZACE

1 Časová osa (10 min.)

pomůcky: 15 kartiček (příloha č. 1), tabule

Rozdáme každému žákovi (případně do dvojice) jednu kartičku. Kartičky obsahují název historické události, obrázek nebo letopočet. Úkolem žáků je seřadit se tak, jak si myslí, že události postupovaly, a vytvořit tak časovou osu událostí. Žáci, kteří mají obrázek či letopočet, se snaží správně se přiřadit k historické události. Ne ke každé události je však přiřazen obrázek či letopočet.

Po vytvoření časové osy sdělíme žákům správný výsledek, případně upravíme jejich seřazení. Události zapíšeme na tabuli, doplníme o letopočty a řekneme žákům, že po jednotlivých událostech budeme v průběhu dne postupovat.

UDÁLOSTI	OBŘÁZKY	LETOPOČET
Vasco da Gama: obeplutí Afriky	obrázek Vasco da Gama	1497
počátky africké kolonizace		(15. stol.)
obchod s otroky	obrázek	(1650 – 18. stol.)
rozdělení Afriky mezi evropské mocnosti		(1880–1890)
Berlínská konference	obrázek	(1884)
dekolonizace Afriky		(1960–1970)
Rok Afriky	obrázek	1960
válka v Demokratické republice Kongo	obrázek	(1996–dnes)

2 Kolonizace Afriky (25 min.)

pomůcky: rozstříhané státy Afriky barevně odlišené podle koloniálních mocností (viz foto z realizace), pomůcky k jednotlivým úkolům

Rozdělíme třídu do čtyř skupin, které budou reprezentovat jednotlivé koloniální mocnosti (viz tabulka). Rozdělené skupiny necháme vylosovat si mocnost, kterou budou zastupovat. Úkolem každé skupiny je splnit celkem pět úkolů, za každé správné splnění získá skupina stát/y jí náležející.

Rozdáme jednotlivým skupinám zadání úkolů včetně všech pomůcek, které budou k jejich plnění potřebovat. Zdůrazníme však žákům, že úkoly plní postupně. Po každém splnění úkolu zkontrolujeme jeho správnost a dáme za něj skupině příslušný stát/státy. Poté skupina pokračuje plněním dalšího úkolu. Státy rozdáváme tak, aby po pěti splněných úkolech byly rozdány všechny státy. Řekneme žákům, že pro zjednodušení operujeme pouze s pevninskými státy Afriky.

koloniální mocnost	počet kolonií	kolonie
VELKÁ BRITÁNIE	16	Sierra Leone, Ghana, Nigérie, Uganda, Keňa, Zimbabwe, Zambie, Botswana, JAR, Malawi, Gambie, Svazijsko, Džibutsko, Lesotho, Egypt, Anglo-egyptský Súdán
FRANCIE	16	Maroko, Alžírsko, Tunisko, Mali, Mauretánie, Niger, Čad, Senegal, Burkina Faso, Pobřeží Slonoviny, Benin, Kongo, Madagaskar, Gabon, Guinea, Středoafriická republika
NĚMECKO	6	Kamerun, Tanzanie, Namibie, Togo, Burundi, Rwanda
BELGIE	1	Belgické Kongo
PORGUGALSKO	3	Angola, Mosambik, Guinea-Bissau
ITÁLIE	3	Somálsko, Eritrea, Libye

ÚKOLY

pomůcky: seznam úkolů (příloha č. 2), označená místa na chodbě (příloha č. 3) + šipky určující směr cesty, rozstříhaný obrázek (obrázek č. 1) v obálkách, slepá mapy Afriky (obrázek č. 2), křížovka (příloha č. 4a), řešení křížovky (příloha č. 4b), historická mapa Afriky (příloha č. 5), atlas světa

1. Poskládejte obrázek přiložený v obálce.
2. Běžte na chodbu a postupujte po šípkách. Místa, po kterých postupujete, si zapisujte a po návratu zakreslete svou cestu do slepé mapy Afriky.

- Vymyslete pět důvodů, proč měly evropské mocnosti zájem o území v Africe.
- Vyluštěte křížovku.
- Vypište koloniální názvy obdržených států

ZAMBIE

BENIN

MALI

NAMIBIE

DR KONGO

LIBYE

3 Rozdělená Afrika (10 min.)

pomůcky: předkreslená velká politická mapa Afriky (A1) s vyznačenými státy, lepicí guma

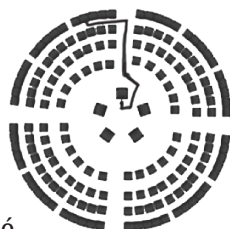
Vyzveme skupiny, aby postupně, podle toho, kdo má nejvíc států (největší vliv), lepicí gumou přilepily své státy na předkreslenou mapu Afriky. Státy, které byly nezávislé či španělské kolonie (EGYPT, ANGLO-EGYPTSKÝ SÚDÁN, ZÁPADNÍ SAHARA, GABON), již jsou v mapě zaznačené. Společně tak vytvoříme mapu Afriky z roku 1890. Zmíníme dřívější názvy dnešních států, směrové tendence koloniální mocností (Británie: S » J, Francie: Z » V), vlivy tehdejší kolonizace patrné v současnosti (jazyk, náboženství) aj.

2. BERLÍNSKÁ KONFERENCE (1884)

1 Berlínská konference (45 min.)

pomůcky: politická mapa Afriky s barevně odlišenými koloniemi (z předchozí hodiny) + s vyznačenými městy Say, Baroua a Yola, flipchartový papír (dohoda z Berlínské konference), fixy, texty (příloha č. 6), atlasy pro každou skupinu

Metoda fishbowl (akvárium)

Doprostřed místnosti postavíme čtyři židle (uspořádáme je tak, aby žáci na nich seděli čelem k sobě a do kruhu). Na zem doprostřed vnitřního kruhu položíme politickou mapu Afriky s barevně odlišenými koloniemi, o kterých se bude jednat. Další židle uspořádáme v soustředěných kruzích kolem (viz ilustrativní obrázek). Skupina ve vnitřním kruhu aktivně diskutuje na určené téma a venkovní skupina ji pozoruje. Po diskusi studenti z vnějších kruhů komentují svá pozorování a hodnotí své pocity.

Sdělíme žákům, že ve skupinkách zase představují evropské mocnosti, které si rozdělily africké státy (zůstávají rozděleni tak jako v předchozí hodině). Řekneme jim:

Presouváme se do roku 1884, kdy se v Berlíně konala velice důležitá a slavná konference, která stanovila pravidla pro dělení Afriky. Vy jako představitelé evropských mocností – Britové, Francouzi, Němci a Belgičané, Portugalci a Italové – se konference samozřejmě také účastníte. Vaším úkolem je obhájit si své získané území a dohodnout se na rozdělení některých dalších sporných území, tentokrát ne zbraněmi, ale argumenty.

Sdělíme žákům, aby si ve skupinách nejprve přečetli texty ke svým rolím (příloha č. 1). Jejich úkolem je zamyslet se nad jednotlivými argumenty, se kterými pak vstoupí do diskuse (10 min.).

Poté seznámíme žáky s pravidly diskuse.

Pravidla:

1. Každá skupina vysílá na konferenci (do vnitřního kruhu) jednoho zástupce, který hájí její zájmy.
2. Mluví pouze vybraní zástupci ve vnitřním kruhu, ostatní poslouchají.
3. Zástupce je vystřídán jiným členem skupiny po zvukovém signálu, který dá moderátor (učitel) cca po sedmi minutách.
4. Moderátor do diskuse příliš nezasahuje, na konci shrne, co bylo řečeno.

Vyzveme skupinu, která představuje Němce a Belgičany, aby vybrala jednoho člena, který se stane německým kancléřem Otto von Bismarckem. Ten jako organizátor konference bude mít za úkol na flipchartový papír sepisovat body, na kterých se diskutující státy dohodly. Jako výstup z konference tak vznikne dohoda z Berlínské konference.

Poté už slavnostně zahájíme Berlínskou konferenci, představíme a přivítáme účastníky a vyzveme zástupce z každé skupiny, aby vstoupili do vnitřního kruhu a začali diskutovat. Pokud diskuse vážně, pomáháme návodnými otázkami:

- *Na čem se potřebujete s ostatními domluvit?*
- *Máte nějaké sporné území, jehož hranice potřebujete vymezit?*

3. OTROCTVÍ

1 Brainstorming (3 min.)

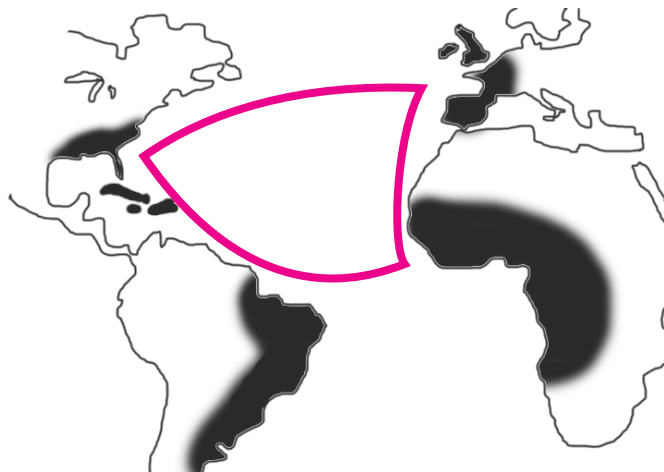
Odkážeme se na úvodní hodinu a sdělíme žákům, že se budeme věnovat tématu otroctví. Zeptáme se žáků, co se jim vybaví při slově otrok. Jejich nápady zapisujeme na tabuli.

2 Trojúhelníkový obchod (5 min.)

pomůcky: mapa světa

Sedneme si do kruhu a doprostřed položíme mapu světa. Vyprávíme žákům o podstatě trojstranného obchodu mezi třemi kontinenty, aniž bychom zmínili komodity, které v obchodu figurovaly. Nakonec se zeptáme žáků, se kterými komoditami se mohlo obchodovat.

- *Co mohli Afričané potřebovat? Co se přiváželo z Ameriky do Evropy?
Co se směňovalo?*

Zdroj: Triangular trade. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 14. 4. 2007 [cit. 2014-06-20].

Dostupné z:http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Triangular_trade.png

3 Otroci¹⁴ (15 min.)

pomůcky: hudební přehrávač, nahrávka bubnování, papíry, psací potřeby

Vycházíme z předchozí aktivity – doplníme informace o cestě otroků z Afriky do Ameriky a řekneme žákům, že cílem následující aktivity je, aby se zkusili vcítit do pocitů otroka opouštějícího svou zemi.

Přečteme žákům text o pocitech otroka.

Sedíme na tržišti, je 40° C, máme žízeň a hlad, ruce a nohy máme svázané řetězy. Na jednom konci řetězu je nás vždy osm. Přitom ještě donedávna jsme žili v malé vesnici a živili se zemědělstvím. Jednoho dne přišel cizí kmen, přepadl nás, udělal z nás otroky a dovedl nás do města. Teď jsme tady a nevíme, co s námi bude dál. Jen jsme slyšeli, že nás čeká daleká cesta přes oceán, na které mnozí umřeli...

Sdělíme žákům, že každý z nich nyní přejímá roli otroka, vžívá se do jeho situace. Nyní se jako otroci vydáme na cestu, kterou podstupovali otroci v Beninu, bývalé portugalské a později francouzské kolonii. Cesta vede od tržiště k přístavu a má celkem tři zastavení.

1) Strom zapomnění

pomůcky: židličky

Vytvoříme ve třídě ze židlí kruh a řekneme žákům, že kruh má představovat strom, kolem kterého otroci obřadně chodili předtím, než opustili svou zemi. Vyzveme žáky, aby pomalu, v tichosti, celkem 7× obešli kruh židlí. Zdůrazníme jim přitom jejich roli otroka. Měli by myslet na to, co všechno svým odchodem ze země opouští, neboť tento rituál sloužil k tomu, aby byly smazány všechny vzpomínky na domov.

★ *Tip*: Při obcházení můžeme žákům pustit hudbu navozující obřadní atmosféru, např. africké bubnování.

2) Místo odpuštění

pomůcky: papíry, psací potřeby

Posadíme se se žáky zpátky do kruhu a připomeneme jim, že jsou stále v roli otroka. Vyzveme žáky, aby každý za sebe napsal jednu věc, kterou

---

14 Inspirováno z publikace: Na STOPĚ začleňování globálních témat do výuky [online]. 2012 [cit. 2014-04-29]. ISBN 978-80-905361-0-4. Dostupné z: <http://tiny.cc/nastope>

by si přál, aby mu byla před odchodem ze země odpuštěna. Upozorníme žáky na to, že to, co napíší, nebudou nikomu číst. Namísto toho se jeden po druhém vrátí ke kruhu ze židliček, svůj papírek obřadně roztrhnou a hodí doprostřed. Tímto dojde k očištění duše.

3) Brána nenávratu

pomůcky: látka s africkým motivem

Během toho, co žáci pracují na předchozím úkolu, připevníme na zárubně dveří látku s africkým motivem, která bude symbolizovat bránu. Posledním činem, který žáky v rolích otroků čeká, je projít bránou nenávratu s pocitem, že se již nikdy do své rodné země nevrátí. Žáci bránou procházejí jednotlivě, během toho můžete znovu podkreslit atmosféru hudbou.

★ *Tip: Bránu můžete vytvořit jakýmkoli jiným způsobem.*

4 Reflexe (7 min.)

Sedneme si zpátky do kruhu a tentokrát vyzveme žáky, aby se „odrolovali“ – přenesli se z pozice otroka do své vlastní kůže. Reflektujeme s nimi proběhlou aktivitu.

- *Pocity, dojmy? Jak jste to prožívali? Jaké jste měli pocity?*

Je důležité, aby žáci své pocity skutečně popsali, pokud je to problematické, můžeme jim pomoci:

- *Kdo se cítil smutný? Kdo zvědavý? Kdo se bál? aj.*
- *Pojďme si společně popsat, co se tu teď odehrálo.*
- *Která část cesty pro vás byla nejtěžší?*

5 Důsledky kolonizace (15 min.)

pomůcky: flipchartový papír, fixy, kartičky z barevných papírů

Řekneme žákům, aby se zpětně podívali na celé tři hodiny, kterými si dosud prošli.

.....
Jako jednotlivé mocnosti jste si mezi sebou rozdělili vesměs celý africký světadíl. S původními obyvateli jste úspěšně obchodovali mezi kontinenty, využívali jejich přírodní bohatství k rozvoji svého průmyslu a bohatství. Je zřejmé, že pro vás, koloniální mocnosti, byla kolonizace

... veskrze přínosná. To už bylo ale dávno. Pojďme se však nyní vrátit do kůže dnešních afrických zemí a podívat se, co znamenala kolonizace pro ně a jakou stopu do dnešní doby zanechala.

Rozdělíme žáky do původních čtyř skupin a každé dáme 3–4 kartičky papíru. Vyzveme jednotlivé skupiny, aby se zamyslely nad dopady kolonizace Afriky. Můžeme žáky motivovat následujícími otázkami:

- *Co dala či vzala kolonizace lidem v Africe?*
- *Zanechala kolonizace nějaké stopy na životním prostředí v Africe?*
- *Jak kolonizace ovlivnila dnešní africké státy?*
- *Jak kolonizace ovlivnila strukturu populace v Africe? V Americe?*

Vyzveme žáky, aby své nápady heslovitě napsali na kartičky, které položí doprostřed třídy. Poté, co budou všechny skupiny s úkolem hotové, si jednotlivé nápady postupně probereme a zkusíme je kategorizovat (např. obyvatelstvo, hospodářství...). Vytvořené kategorie napíšeme na flipchartový papír a pod ně nalepíme příslušné nápady žáků. Nad nápady diskutujeme, zkusíme vymyslet a dopsat další.

★ *Tip: Jako poslední dopad zmíníme vytěžování přírodních zdrojů, což využijeme jako přemostění pro následující hodinu.*

4. PROKLETÍ

Stanoviště se odehrává v tělocvičně/na hřišti.

1 Hra prokletí (45 min.)¹⁵

pomůcky: 4 misky, papírová páska, 40 ks od každé ze surovin (různé tvary z papíru – např. hvězda, čtverec, trojúhelník), peníze

Představíme žákům charakteristiku hry: Týmy hráčů představující rebelské skupiny ovládající těžbu jedné z vysoce ceněných surovin na

---

15 Hra Prokletí je upravena podle stejnojmenné aktivity uvedené v publikaci Štěpničková, Kateřina a Tillová, Kristýna. Globální rozvojové vzdělávání trochu jinak: outdoorové a zážitkové hry: příručka pro pedagogy středních škol. 1. vyd. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2011. 128 s. ISBN 978-80-260-0229-1

světovém trhu (zlato, diamanty, koltan¹⁶, bauxit). Aby dosáhli co největšího zisku, což je jejich cílem, vyplatí se jim ovládnout i zdroje, které kontrolují ostatní týmy. Hru vyhrává ten, kdo na těžbě surovin vydělá na konci nejvíc peněz. Chaos a válka o zdroje, ve které mírotvorci nemají šanci uspět – to je dnešní situace na východě Demokratické republiky Kongo, kterou tato hra simuluje.

Realizace hry:

Rozdělíme žáky do čtyř skupin – ty představují skutečné rebelské skupiny, které proti sobě v Demokratické republice Kongo bojují ve snaze ovládnout těžbu místních surovin a získat tak prostředky na financování války.

1. Milice Hutu (FLDR – Demokratická fronta za osvobození Rwandy), neboli Rasta, kontrolují desítky vesnic (lidé jim musí platit daně a odevzdávat jídlo), těžbu nerostů i marihuanové plantáže v Jižním Kivu, nemají pevné velení.

2. Milice Tutsi (CNDP) – organizovaná, dobře vycvičená armáda, vede je generál Laurent Nkunda, kontrolují území na východě Demokratické republiky Kongo včetně nerostných zdrojů, největší výnosy mají z koltanu.

3. Oficiální konžská armáda FARDC – i když ji hojně dotuje mezinárodní společenství (například Světová banka) a cvičí ji profesionální evropští vojáci, vojáci konžské armády zatím zůstávají nespolehlivým a nevyzpytatelným houfem ozbrojenců, před jejichž násilnostmi se civilisté třesou.

4. Konžští rebelové MAI-MAI – kmenová milice, kterou vede plukovník Sadoke Kokundu Mayele, organizuje brutální útoky na znepřátelené oddíly i civilisty.

Hra je členěna do dvou let (časových etap). Na začátku každého roku (rok = pětiminutová etapa) získávají týmy od kapitánů dvacet kusů suroviny. Tyto suroviny umístí do nádoby uprostřed dolu. Kapitán každého týmu je i kapitánem jednoho dolu, schraňuje u sebe uloupené suroviny.

zlato

diamanty

koltan

bauxit

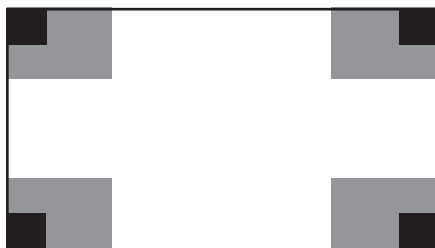
¹⁶ Koltan je průmyslový název kolumbitu-tantalitu, matně černé rudy, ze které se získávají prvky niob a tantal. Tantal je důležitou součástí při výrobě kondenzátorů používaných při výrobě malých elektronických součástek, zejména mobilních telefonů a notebooků. V Demokratické republice Kongo se nachází 80 % celosvětových zásob koltanu.

Ostatní suroviny mohou týmy získat pouze jejich ukradením z dolů ostatních týmů. Hráč může z misky soupeře ukrást během jednoho pokusu (proniknutí k dolu soupeře) maximálně dva kusy suroviny. Suroviny hráč nemůže předávat ostatním hráčům v týmu – musí je zanést do svého dolu a předat kapitánovi.

Na konci hry si týmy musí za „vydělané“ peníze koupit tzv. povinné statky, bez kterých nemohou žít/hrát – jídlo, vodu, ubytování –, a zaplatit daň. Kolik který statek stojí, je uvedeno v ceníku povinných statků.

Nesměněné suroviny na konci roku: vlastní zůstávají v dole (mohou být uloupeny v dalších letech) a uloupené si nechává instruktor-kapitán u sebe (tzn. nemohou být uloupeny v příštích letech, ale mohou být směněny v dalších kolech).

Hrací plán:

Černý čtverec – strana 2 m (vyznačeno papírovou páskou). Přístup do kruhu má jen kapitán (bere „lup“ od týmu, kterému důl patří, umísťuje ho do misky uprostřed, hlídá, aby nedocházelo ke konfliktům, čas) a ostatní družstva, která se snaží loupit – maximálně dva kusy suroviny.

Šedý obdélník – strana 5 m × 10 m¹⁷ (vyznačeno papírovou páskou).

Přístup do kruhu mají všichni. Zde se může bránit důl, tzn. chytat nepřítel – je-li chycen (dotek), odevzdává svoji kořist tomu, kdo ho chytil (vlastníku dolu), a musí se vrátit do červeného obdélníku svého dolu.

Ve zbylém, neoznačeném prostoru se mohou pohybovat všichni, ale není zde možnost chytit soupeře a zabavit mu jakékoli suroviny, které má zrovna u sebe.

---

17 Tyto rozměry jsou orientační, záleží na rozměrech tělocvičny.

Ceníky surovin (v USD):	
1 druh suroviny	40
libovolné 2 suroviny*	100
libovolné 3 suroviny	500
libovolné 4 suroviny	2 000

Ceník povinných statků (v USD):	
voda	500
jídlo	1 000
daně	1 500
ubytování	1 500

* Ale různého druhu, nesmí být stejné (např. dvě hvězdy a dva čtverce neplatí jako 4 libovolné druhy atd.).

Na závěr reflektujeme se žáky průběh hry. První část reflexe je zaměřena na reflexi zážitků týmů:

- *Jakou jste zvolili strategii hry – obrannou, či útočnou?*
- *Jak se vám spolupracovalo v týmu?*
- *Kdo v týmu rozhodoval?*

Druhá část reflexe se soustřeďuje na téma hry – nelegální těžbu nerostných surovin na východě Demokratické republiky Kongo.

Zeptáme se žáků: *Proč si myslíte, že je hra pojmenována Prokletí? Co symbolizuje tento název?* (Nerostné bohatství, které by za normálních okolností mohlo být využito pro rozvoj země, je v případě Demokratické republiky Kongo použito na financování vleklého krvavého občanského konfliktu.)

Zdroj:

Mezinárodní a světové dny. Praguewelcome – oficiální turistický průvodce Prahou [online]. c2014 [cit. 2014-03-12].

Dostupné z: <http://www.praguewelcome.cz/srv/www/content/db/cs/a-z/37-mezinarodni-a-svetove-dny.html>

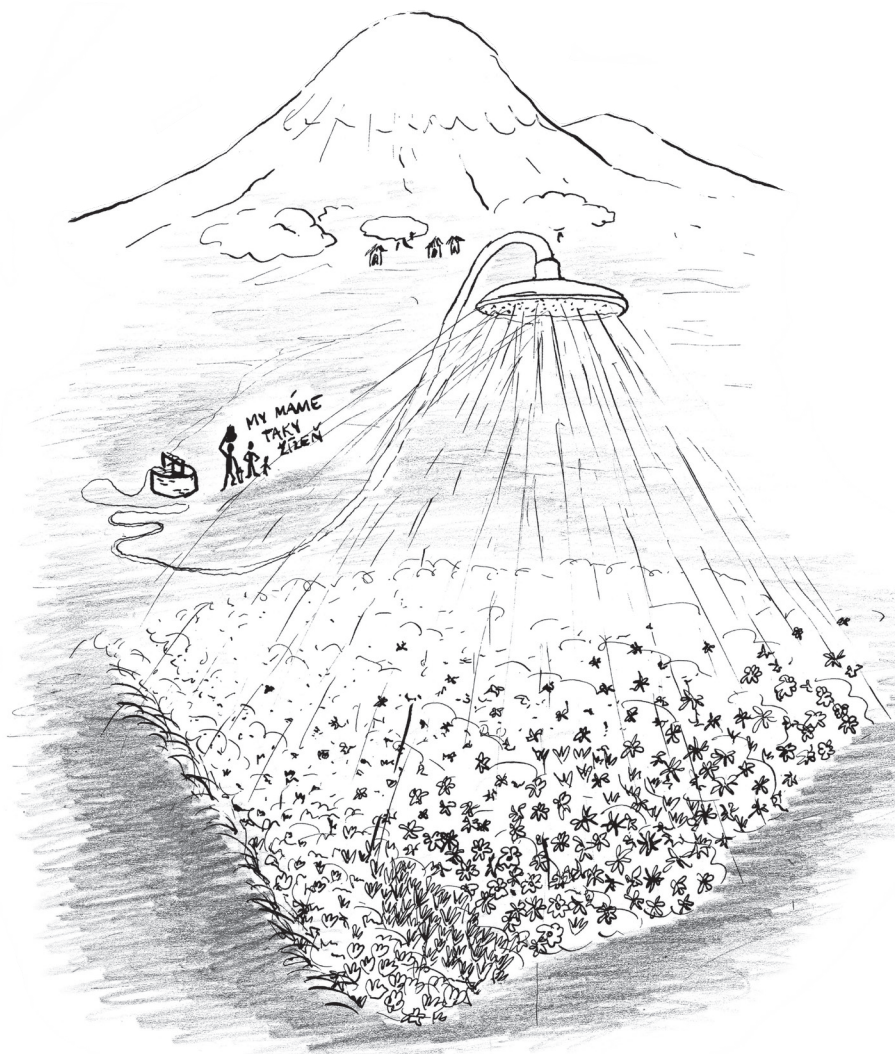
21. 2. MEZINÁRODNÍ DEN BOJE PROTI KOLONIALISMU

Mezinárodní den boje proti kolonialismu se slaví na popud skautské mládeže jihovýchodní Asie už od roku 1948, a to vždy 21. února. Je připomínkou dvou událostí z roku 1946: bombajského povstání námořníků proti britské koloniální nadvládě a potlačené protikoloniální demonstraci v Káhiře. Zároveň upomíná na období evropské dominance nad současnými státy Ameriky, Afriky a Asie, které výrazným způsobem ovlivnilo jejich politický, ekonomický a sociální vývoj a dodnes se odráží v mnoha aspektech života obyvatel dřívějších kolonií.

Zatímco v 19. století bylo na kolonialismus nahlíženo jako na formu civilizačního procesu, založenou na představě evropské nadřazenosti, dnes se v souvislosti s kolonialismem hovoří především o vykořisťování. Přestože se setkáme i s pozitivními aspekty kolonialismu, jako bylo např. vybudování infrastruktury či zvýšení gramotnosti, praxe drancování přírodního bohatství i lidského kapitálu byla v kontextu koloniálních praktik mnohem častější. Obchodování s otroky, potírání kulturní identity, budování umělé závislosti na evropských mocnostech a nakonec i rychlé předání moci nepřipraveným zástupcům budoucích afrických států, to vše způsobilo a mnohdy dodnes působí africkým zemím nemalé problémy.

SVĚTOVÝ DEN VODY

Kolik vody spotřebujeme během dne? Kde se pěstují květiny a k jakým problémům v souvislosti s jejich pěstováním dochází? Pomocí metod kritického myšlení, rolové hry a diskuze se žáci během projektového dne seznámí s konceptem virtuální vody, uvědomí si nerovnoměrnou spotřebu vody ve světě a zamyslí se nad problémy, které se v souvislosti s vodou vyskytují.

 počet žáků	50	 stanoviště	1) Voda všude kolem nás 2) Květiny 3) Spotřeba vody 4) Význam vody ve světě 5) Vodní pokusy
 časová dotace	5 x 45 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi stanoviště Vodní pokusy: učebna/ laboratoř fyziky
 CÍLE	1) Žáci pojmenují problémy, které se ve světě vyskytují v souvislosti s vodou. 2) Žáci vysvětlí koncept virtuální vody. 3) Žáci na základě vlastního výzkumu vyvodí základní fyzikální vlastnosti vody.		
specifika průběhu	Projektový den má 5 stanovišť, ale žáci jsou rozděleni do 4 skupin (v rámci skupiny jsou žáci namícháni napříč ročníky). Znamená to, že učitel každého stanoviště má v průběhu projektového dne 1 hodinu volnou. Je dobré, aby žáci prošli 1. a 2. stanoviště hned za sebou (navazují na sebe), proto je vytvořen požadovaný rozpis střídání skupin na jednotlivých stanovištích. Na začátku dne dáme každému žákovi zápisník (příloha č. 1), do kterého si na konci každého stanoviště zapíše poznámky (slouží jako reflexe nabytých znalostí). Doporučujeme se žáky vždy probrat, co do zápisníku zapsali – ať už na konci daného stanoviště, či na začátku stanoviště následujícího.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a příroda (Společenské a hospodářské prostředí, Mechanické vlastnosti tekutin), Člověk a společnost (Mezinárodní vztahy, globální svět) průřezové téma: Environmentální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa, Globální problémy		

	1. hodina	2. hodina	3. hodina	4. hodina	5. hodina
Voda všude kolem nás	A	D	C	B	×
Květiny	×	A	D	C	B
Spotřeba vody	B	×	A	D	C
Význam vody ve světě	C	B	×	A	D
Vodní pokusy	D	C	B	×	A

Na přípravě metodiky se podílely pedagožky ze ZŠ a MŠ Slatinice Zuzana Kolašínová a Jitka Slavičková.

1. VODA VŠUDE KOLEM NÁS

1 Brainstorming (3 min.)

Zeptáme se žáků, kde všude se v prostředí, ve kterém žijí, setkají s vodou. Navedeme je na myšlenku, že voda je všude kolem nás. Co třeba v chlebu? V oblečení?

- *Jaká si myslíte, že je spojitost mezi vodou a výrobky, které užíváme?*

2 Virtuální voda¹⁸ (25 min.)

Vysvětlíme žákům koncept virtuální vody. Vyzveme žáky, aby se rozdělili do 5 skupin, a sdělíme jim, že se hlouběji seznámí s pojmem virtuální voda.

» seřazování (10 min.)

pomůcky: kartičky (příloha č. 2)

Rozdáme do každé skupiny sadu kartiček nesoucích názvy různých ploidin a výrobků. Řekneme žákům, že jejich úkolem je seřadit kartičky podle toho, kolik si myslí, že se při jejich pěstování či výrobě spotřebuje vody. Zdůrazníme žákům, že se započítávají všechna stadia zpracování.

Po cca 3 minutách vyzveme každou skupinu, aby sdělila své odhady tří výrobků nejnáročnějších a tří nejméně náročných na vodu. Vytvoříme na tabuli přehled odhadů jednotlivých skupin pomocí tabulky.

¹⁸ Převzato z La Ngompo: Místo setkávání. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2012. ISBN 978-80-87615-00-3

V každé kategorii (nejvíce náročné, nejméně náročné) pak vybereme ty, které skupiny vybraly nejčastěji. Zeptáme se žáků:

- *Proč si myslíte, že dané plodiny potřebují nejvíce/nejméně vody?*
- *Kde všude se při procesu jejich pěstování/ výroby voda používá?*
- *Dokážete odhadnout, kolik vody je zapotřebí k jejich výrobě?*

Správné výsledky zatím nesdělujeme, žáci se je dozvědí v rámci následujících aktivit.

» výpočet (10 min.)

pomůcky: popis produktů (přílohy č. 3a, 3b, 3c), papíry + psací potřeby

Dále rozdáme každé skupině popis jednoho výrobku z předchozí aktivity. Popis zároveň obsahuje i zadání, ze kterého mají žáci za úkol vypočítat, kolik vody je zapotřebí k vyprodukování 1 kg daného výrobku. K výsledku lze dojít trojčlenkou, pokud jsou žáci ve třídě namícháni napříč ročníky, dbáme na to, aby byli do skupin rozřazeni tak, aby byl vždy přítomen alespoň 1 žák ovládající trojčlenku.

Zatímco skupiny pracují na výpočtech, nakreslíme na tabuli osu a vyznačíme na ní následující počty litrů: 0, 10, 30, 1 600, 3 000, 15 000. Osa poslouží v následující aktivitě.

» prezentace výsledků (5 min.)

Vyzveme zástupce skupin, aby ostatním představili, na jakém výrobku pracovali a k jakým závěrům dospěli. Výsledek, ke kterému došli, pak zanesou na nakreslenou osu. Tímto způsobem žáci získají představu o náročnosti jednotlivých výrobků na vodu a zároveň mohou zhodnotit své původní odhady. Náročnost na vodu u produktů, ke kterým se početní úkol nevztahoval, doplníme.

3 Vodní stopa (7 min.)

pomůcky: pracovní list (příloha č. 4)

Sdělíme žákům, že existuje možnost, jak zjistit množství vody, které ročně spotřebujeme, včetně vody virtuální. Seznámíme je s konceptem vodní stopy, informujeme o průměrné spotřebě vody ve vybraných státech, srovnáme s Českou republikou. Poté do dvojic rozdáme pracovní listy a společně si projdeme jednotlivé položky, které tvoří vodní stopu. Na samotný výpočet již pravděpodobně nezbude čas (elektronickou ver-

zi kalkulačky vodní stopy najdete na: <http://tiny.cc/stopa>, žáci se však alespoň seznámí s tím, co všechno se do spotřeby vody započítává. Na závěr se zeptáme žáků:

- *Na kterých oblastech byste zapracovali, pokud byste chtěli snížit svou spotřebu vody?*
- *Jakým způsobem?*

4 Diskuze (5 min.)

Shrneme žákům, čím jsme se v hodině zabývali. Položíme jim otázky:

- *Proč jsme se dnes zabývali virtuální vodou?
Proč může být toto téma důležité?*
- *Jaký dopad má produkce výrobků náročných na vodu na lidi žijící v oblasti výroby či pěstování, na naši planetu apod.?*
- *Je něco, co my sami můžeme udělat, aby se předcházelo negativním dopadům? Pokud ano, co vás napadá?*

5 Reflexe (5 min.)

pomůcky: zápisník (příloha č. 1)

Vyzveme žáky, aby si doplnili příslušnou stránku zápisníku, jejich odpovědi s nimi projdeme.

2. KVĚTINY

Sdělíme žákům, že se v této hodině podíváme na konkrétní podobu virtuální vody na příkladu pěstování květin.

1 Květinový kvíz (7 min.)

pomůcky: kvíz (příloha č. 5)

Rozdáme každému žákovi kvíz se čtyřmi otázkami. Jejich úkolem je získat odpovědi na čtyři otázky od čtyř různých spolužáků. Žáci chodí po třídě a vyplňují svůj dotazník. Na závěr kvíz stručně shrneme:

- *Zjistili jste něco zajímavého? Překvapilo vás něco?*

2 Film Hlad (20 min)

pomůcky: PC + promítací plocha, film Hlad (11.–24. minuta)¹⁹, zápisník (příloha č. 1)

Sdělíme žákům, že se podíváme na úryvek z filmu Hlad. Ještě před puštěním filmu je vyzveme, aby si nalistovali ve svém zápisníku stanoviště „Květiny“ a během filmu vyplnili květinu podle zadání. Poté pustíme žákům film ve stanoveném rozmezí, pokud není dostatek času, stačí 11.–21. minuta. Po skončení filmu společně se žáky shrneme situaci, která byla filmem vykreslena, a dáme jim prostor, aby mohli prezentovat své postřehy z pracovního listu. U jednotlivých pojmů je dobré se zastavit a poskytnout žákům rozšiřující informace a zajímavosti (viz info pro učitele). Na závěr sdělíme žákům, že se ve zbytku hodiny budeme daným problémem dále zabývat.

3 Rolová hra (10 min.)

pomůcky: texty (příloha č. 6)

Rozlosujeme žáky (pomocí barevných kartiček) do tří skupin: MASAJOVÉ, MAJITELÉ KVĚTINOVÝCH FAREM, KEŇSKÁ VLÁDA. Dáme skupinám čas na to, aby na základě zhlédnutého videa sestavili argumenty pro a proti, které jim současný stav odčerpávání vody z Kilimandžára pro zavlažování květinových farem přináší. Poté jim rozdáme krátký text definující jejich roli, na základě kterého mohou své argumenty ještě rozšířit. Poté skupiny jedna po druhé přednesou své problémy a navrhovaná řešení. Po prezentaci všech tří skupin vyzveme žáky k reakci na to, co slyšeli. Jejich úkolem je vzájemně si předkládat argumenty a hledat řešení přijatelné pro všechny strany.

4 Reflexe tématu (7 min.)

Na příkladu pěstování růží jsme si ukázali konkrétní příklad obchodování s virtuální vodou.

- *Co vás k tomu napadá?*
- *Funguje tento princip pouze v květinovém průmyslu?*
- *Dokážete vymyslet jiné příklady obchodu s virtuální vodou?*

Na závěr vyzveme žáky, aby si doplnili zápisník k tomuto stanovišti.

---

¹⁹ Film Hlad je možné si zapůjčit zdarma od společnosti Člověk v tísni. Více informací a kontakt zde: <http://www.jedensvet.cz/pit/>.

3. SPOTŘEBA VODY

1 Evokace (2 min.)

Zeptáme se žáků:

- *Na co všechno používáme vodu?*

2 Spotřeba vody²⁰ (8 min.)

pomůcky: tabulky (příloha č. 7)

Rozdělíme žáky do dvojic a rozdáme jim tabulku na zapisování jejich odhadů. Jejich úkolem je vymyslet aktivity spojené s vodou (př. hygiena, pití...) a odhadnout u nich množství spotřebované vody v litrech za den. Závěrem pak dvojice sečtou celkovou spotřebu vody za jeden den.

Z původních dvojic vytvoříme 3–4 skupiny, které si své odhady navzájem porovnají. Na základě předchozích odhadů dvojic tentokrát vypočítají průměr denní spotřeby vody za skupinu.

Odhady skupin zapíšeme na tabuli a sdělíme žákům skutečnou hodnotu spotřeby vody na osobu za den v České republice. Porovnáme s odhady žáků. Zeptáme si jich na aktivity, které započítávali, a jejich seznam napíšeme na tabuli. Doplňme o správné hodnoty spotřeby vody v těchto aktivitách.

Zeptáme se žáků:

- *Myslíte si, že se spotřeba vody na osobu za den mezi státy liší?*
- *Které státy budou mít nejvyšší, které nejnižší spotřebu?*

Můžeme žákům uvést příklady konkrétních zemí (viz info pro učitele).

3 Bez vody²¹ (30 min.)

pomůcky: kartičky s rolemi (příloha č. 8)

Rozdělíme žáky do 4 skupin. Necháme skupinám vylosovat role, které budou zastávat (otec, matka, syn, dcera).

---

20   Inspirováno z: Kdo je za vodou?: Voda jako podmínka rozvoje. Brno: Společnost pro Fair Trade, 2008.

21   Převzato z: Svět do všech předmětů. Brno: Společnost pro Fair Trade, 2009. ISBN 978-80-254-5678-1

» práce ve skupinách (5–10 min.)

pomůcky: texty (příloha č. 9a, 9b), pracovní listy (příloha č. 10)

Rozdáme jednotlivým skupinám příslušný text a každému žákovi jeden pracovní list. Úkolem žáků je přečíst si text, vžít se do své role a poté společně prodiskutovat a vyřešit problém podle instrukcí na pracovním listu. Řekneme žákům, aby si každý dělal poznámky do svého pracovního listu, protože je v následující části bude potřebovat.

» práce v „rodinách“ (10 min.)

pomůcky: pracovní listy do rodin (příloha č. 11)

Vyzveme žáky, aby se z původních skupin nyní vytvořily nové, a to tak, aby představovaly rodiny – tzn. aby byl v každé rodině zastoupen otec, matka, syn a dcera. Při počtu žáků nedělitelném čtyřmi může být v některé z rodin i více otců či dcer apod. V rámci nové skupiny představí každý svou roli, své problémy a rozhodnutí, ke kterému v předešlé skupině dospěli. Úkolem celé rodiny je následně se shodnout na společném řešení situace. Konečné rozhodnutí pak rodiny zanesou do pracovního listu.

» sdílení (10 min.)

Jednotlivé rodiny sdílejí s ostatními, k jakým rozhodnutím dospěly a jaké mají odpovědi na pracovním listu. Dále může následovat diskuze doplněná o otázky:

- *Dokázali byste si danou situaci představit?*
- *Čí situace byla podle vás nejtěžší a proč?*
- *Bylo těžké nebo lehké shodnout se v rodině?*
- *Jaký argument vás nakonec přesvědčil?*

4 Reflexe (5 min.)

pomůcky: zápisník (příloha č. 1)

Vyzveme žáky, aby si doplnili příslušnou stránku zápisníku, jejich odpovědi s nimi projdeme.

4. VÝZNAM VODY VE SVĚTĚ

1 Identifikace problémových oblastí (20 min.)

pomůcky: slepá mapa světa (obrázek č. 1), atlasy světa, kartičky do skupin (příloha č. 12), velká mapa světa

Rozdělíme žáky do skupin po cca 4–5 lidech. Skupiny za pomoci atlasů zaznačí do slepé mapy:

- a) modrou barvou – oblasti s dostatkem vody,
- b) červenou barvou – oblasti s nedostatkem vody.

Společně si projdeme, která místa na mapě žáci zakreslili, a zdůvodníme, proč tomu tak je. Jmenované regiony si ukazujeme na velké mapě světa. Poté rozdáme skupinám kartičky s názvy řek a států. Jejich úkolem je přiřadit ke každé řece státy, kterými protéká. Na závěr zástupce skupin ukazují tok řek na mapě světa a vyjmenují státy, kterými řeky protékají. Skupiny se střídají tak, že každá ukazuje jednu řeku.

2 Strom problémů (15 min.)

pomůcky: barevné papíry dvou barev, lepicí guma

Žáci pracují rozdělení ve skupinách z předchozí části. Úkolem skupiny je zamyslet se, proč je voda pro státy důležitá. Rozdáme skupinám po několika kusech papírů dvou barev. Společně se třídou se dohodneme, která barva bude představovat příčiny nedostatku vody a která důsledky nedostatku vody. Vyzveme žáky, aby na obdržené papíry napsali příčiny a důsledky, které je napadají. Na tabuli pak nakreslíme strom, do jehož kmenu vepíšeme: NEDOSTATEK VODY. Načrtneme také kořeny a větve. Skupiny pak budou jedna po druhé chodit k tabuli a představovat ostatním, co vymyslely za příčiny a důsledky, jednotlivé papíry pak nalepí do příslušné části stromu: příčiny = kořeny, větve = důsledky. Společně tak vytvoříme strom problémů.

3 Světový den vody (5 min.)

pomůcky: flipchartové papíry, pastelky, fixy

Řekneme žákům, že jsme si na tabuli sestavili strom problémů, který jasně ukazuje, jak je voda důležitá. Zeptáme se jich:

- *Napadají vás ještě další důvody?*

Další důvody připišeme na tabuli. Právě pro všechny důvody, které byly v hodině zmíněny, se od roku 1993 každoročně slaví Světový den vody. Posledním úkolem skupin tedy bude vymyslet a nakreslit logo Světového dne vody.

4 Reflexe (5 min.)

pomůcky: zápisník (příloha č. 1)

Vyzveme žáky, aby si doplnili příslušnou stránku zápisníku, jejich odpovědi s nimi projdeme.

5. VODNÍ POKUSY²²

1 Brainstorming – vlastnosti vody (5 min.)

Zeptáme se žáků: *Jaké vlastnosti má voda?*

Jejich nápady zapisujeme na tabuli.

2 Vodní pokusy (40 min.)

pomůcky: lístečky s názvem stanoviště, lístečky s úkoly (příloha č. 13), dále pomůcky pro jednotlivé pokusy (viz níže)

Rozdělíme žáky do deseti dvojic či trojic. Řekneme jim, že po třídě je rozmístěno 10 stanovišť, na kterých si žáci ověří pomocí jednoduchých fyzikálních pokusů nejzákladnější mechanické vlastnosti vody. Vyzveme žáky, ať se po vykonání pokusu volně přesouvají k dalším stanovištím tak, aby jich stihli projít co nejvíce. Každé stanoviště označíme lístečkem popisujícím, kterou vlastnost si mají žáci ověřit, a úkolem, jak mají k danému ověření dojít.

1) Voda je tekutá, dá se přelévat.

pomůcky: 2 kádinky

Úkol: Přelej vodu z jedné kádinky do druhé.

2) Voda je snadno dělitelná.

pomůcky: injekční stříkačka, rozprašovač na rosení květin

Úkol: Rozděl vodu na malé kapičky.

---

²² U tohoto stanoviště je vhodné spolupracovat s učitelem fyziky, který žákům podá dodatečné informace k vodním pokusům.

Poznámka: Upozorníme žáky na to, že každá, i sebemenší, kapička vody obsahuje velké množství molekul vody.

3) Voda je téměř nestlačitelná.

pomůcky: injekční stříkačka

Úkol: Naplň stříkačku do poloviny vodou, ucpi prstem otvor, pokus se vodu stlačit pístem.

4) Těleso z vody nemá vlastní tvar.

pomůcky: nádoby různých tvarů, potravinářské barvivo

Úkol: Nalévej obarvenou vodu postupně do připravených nádob a pozoruj, jaký tvar má kapalné těleso.

5) Volná hladina vody je v klidu vodorovná.

pomůcky: malá plastová láhev

Úkol: Nalij vodu do láhve, uzavři uzávěrem, láhev pokládej na lavici v různých polohách, pozoruj volnou hladinu vody.

6) Pascalův zákon

Tlak vyvolaný vnější silou, která působí na kapalinu v uzavřené nádobě, je ve všech místech kapaliny stejný.

pomůcky: plastová láhev, v níž jsou otvory

Úkol: Plastovou láhev naplň vodou. Udělej do ní několik dírek. Když láhev zmáčkneš, voda začne stříkat ze všech dírek stejně. Tlak je u všech otvorů stejný.

7) Hydraulické zařízení

pomůcky: 2 různě velké injekční stříkačky, hadička na spojení stříkaček

Úkol: Stříkačky naplň vodou tak, aby jejich písty byly přibližně v polovině jejich rozsahu a v prostoru pod písty nevznikly vzduchové bubliny. Stlačení jednoho pístu dojde k vysunutí druhého. Síla, kterou působíme na jeden píst, se kapalinou přenáší na druhý píst.

8) Povrchové napětí I

pomůcky: skleněná miska, hliníkové mince/kousky alobalu/kovové kancelářské sponky/žiletka

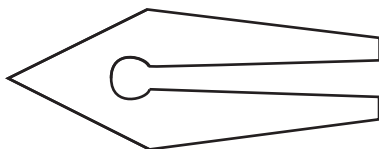
Úkol: Polož velmi opatrně na povrch vody minci/kousek alobalu/kancelářskou sponku/žiletka a pozoruj prohnutí vodní hladiny. Kolik se ti jich podaří položit na vodní hladinu?

Vysvětlení: Povrchové napětí je efekt, při kterém se povrch kapalin chová jako elastická fólie a snaží se dosáhnout co možná nejhladšího stavu s minimální plochou. To znamená, že se povrch tekutiny snaží dosáhnout stavu s nejmenší energií. Povrchové napětí způsobuje, že některé druhy hmyzu (například vodoměrky) se mohou pohybovat po vodní hladině. Objekt, který by vodní hladinu prorazil, by se nutně potopil. Některé předměty, např. žiletky nebo kousek alobalu, lze položit na vodní hladinu, aniž by se potopily; když je ale potopíme dostatečně hluboko, klesnou až na dno.

9) Povrchové napětí II

pomůcky: nákres papírové lodičky (příloha č. 14), nůžky, tvrdý papír, umyvadlo, tekuté mýdlo

Úkol: Vystříhni si z tvrdého papíru tvar přiložený níže, který bude v pokusu sloužit jako lodička. Polož ji na hladinu vody a do otvoru v lodičce kápní tekuté mýdlo. Proč se lodička dala do pohybu? Co se stane, když otvor nebude na ose lodičky?

Vysvětlení: Mýdlový roztok má menší povrchové napětí, voda potáhne lodičku do míst s větším povrchovým napětím, tedy dopředu. Když bude otvor mimo osu, bude loďka zatáčet.

10) Hustota látek

pomůcky: úzká vyšší sklenice, voda, olej, líh (může být obarven potravinářskou barvou), med, vosk, lego kostička, kulička hroznového vína

Úkol: Do úzké vyšší sklenice nalij asi 2 cm vysokou vrstvu medu. Nakloň sklenici a po její stěně opatrně nalij 2 cm vysokou vrstvu oleje, pak přilij stejně opatrně vodu a nakonec líh (obarvený). Na povrch líhu dej opatrně kousek vosku a pak kostku a nakonec kuličku hroznů. Pozoruj, co se stane.

22. 3. SVĚTOVÝ DEN VODY

OSN navrhl Světový den vody na 22. března již roku 1992 během Agendy 21 v Rio de Janeiru, v Brazílii, a od roku 1993 se každoročně v tento den slaví. Důvodem byla skutečnost, že na světě žije více než miliarda lidí trpících nedostatkem pitné vody a omezeným přístupem k vodním zdrojům. Propagace agentur OSN a nevládních organizací, které se věnují problémům vody, je zaměřena hlavně na čistotu a ochranu. Na aktivitách podporujících ochranu vodních zdrojů země se podílí mnoho organizací jako FAO, UNESCO, WHO, UNICEF a další. Mimo to je každý rok zpracováváno specifické téma. V roce 2006 bylo např. tématem „Voda a kultura“, koordinátorem bylo UNESCO, roku 2007 bylo tématem „Zvládání vodní nouze“ koordinované Organizací pro výživu a zemědělství (FAO), v roce 2013 se oslava zaměřila na „Vodní spolupráci“ a v roce 2014 se diskutuje nad tématem „Voda a energie“.

Hlavním cílem této mezinárodní akce je zvýraznění významu vody pro lidstvo, upozornění na udržitelné řízení zdrojů sladké vody a podněcení zájmu veřejnosti a odpovědných institucí o ochranu a udržitelný rozvoj ve využívání vodních zdrojů.

Zdroje:

Světový den vody. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2014-05-21].

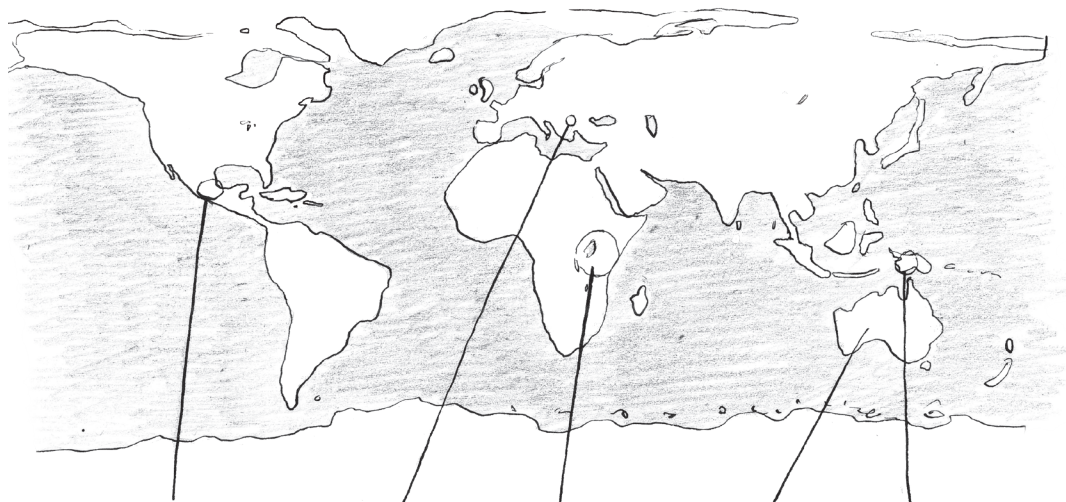
Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Btov%C3%BD_den_vody

Světový den vody 2014. EAGRI [online]. 2009-2013 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/voda/ostatni-informace/svetovy-den-vody-4.html>

Světový den vody. Aquamánie [online]. 2014 [cit. 2014-05-21].

Dostupné z: <http://www.aquainfo.cz/aqua-united/svetovy-den-vody/>

OLMÉKOVĚ

ČEŠTI
KRAJANĚ
V BANÁTU

MAŠAJOVĚ

ABORIGINCI

KANIBALOVĚ

SVĚTOVÝ DEN KULTURNÍ ROZMANITOSTI

Žáci v rámci projektového dne poznávají pět soudobých či dávných kultur zastoupených na pěti kontinentech naší planety. Takto se setkají s masajskými bojovníky v Africe, kanibalistickým kmenem Fore na Papui-Nové Guineji, Aboriginci – domorodým obyvatelstvem Austrálie, již vymřelým indiánským kmenem Olméků ve Střední Americe a v neposlední řadě s kulturou a tradicemi českých krajanů žijících v Rumunsku. Prostřednictvím plnění interaktivních úkolů na jednotlivých stanovištích se žáci seznamují se specifiky dané kultury, uvědomují si kulturní rozmanitost naší planety a uvažují nad jejím ohrožením ze strany všudypřítomné globalizace.

 počet žáků	100	 stanoviště	1) Austrálie – Aboriginci 2) Afrika – Masajové 3) Evropa – čeští krajané v Banátu 4) Asie – kanibalové z Papuy-Nové Guineje 5) Amerika – Olmékové
 časová dotace	5 x 25 minut	 prostředí	třídy s pohyblivými lavicemi stanoviště Asie: tělocvična/hřiště
 CÍLE	1) Žáci vlastními slovy vyjádří, že svět je kulturně rozmanitý. 2) Žáci popíší specifika vybraných kultur v různých částech světa.		
specifika průběhu	Žáci jsou namícháni napříč ročníky a rozděleni do 4 skupin, ve kterých pracují po celý den. Jednotlivá stanoviště neodpovídají délce vyučovací hodiny, jejich časová dotace je 25 minut.		
zařazení do RVP	vzdělávací oblast: Člověk a příroda (Společenské a hospodářské prostředí), Člověk a společnost (Člověk ve společnosti) průřezové téma: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech		
zařazení do NS GRV	Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa		

1. AUSTRÁLIE – ABORIGINCI

1 Aboriginci (15 min.)

pomůcky: obrázky týkající se Aboriginců (obrázky č. 1–5), barevně podlepené, rozstříhané obrázky týkající se Aboriginců (obrázky č. 1–5)

Jednotlivé obrázky podlepíme barevnými papíry, každý obrázek jinou barvou. Obrázky rozstříháme na stejný počet kusů, které pak umístíme na chodbu lícem dolů tak, aby byla vidět pouze jejich barva.

Rozdělíme žáky do 5 skupin, označíme je barvami, které odpovídají barvám obrázků. Zahrajeme si se žáky hru **špioni**:

V rámci skupiny se žáci rozdělí na 2 špehy-skládače a zbytek špehy-nosiče. *nosiči*: Běží ode dveří na chodbu, vždy však pouze jeden. Jeho úkolem je najít na chodbě část obrázku označenou barvou, která přísluší jeho týmu. Když odevzdá část obrázku skládačům, plácne druhého nosiče, který se vydává pro další část obrázku.

skládači: Jejich úkolem je složit obrázek z částí, které jim nosiči nosí.

Poté, co žáci obrázky doskládají, ukážeme třídě všechny obrázky v nerozstříhané podobě a vyprávíme jim o Aborigincích (viz info pro učitele).

2 Umění Aboriginců²³ (10 min.)

pomůcky: předkreslené obrázky podle šablon (obrázky č. 6–9) na tmavém podkladu, temperové barvy (barvy: temně červená, černá, bílá, hnědá, žlutá, šedá, okrová), štětce

Představíme žákům výtvarný styl typický pro kulturu Aboriginců a ukážeme jim fotografie, jak takové umění vypadá. Sdělíme žákům, že nyní si podobné kresby vytvoříme také.

Necháme žáky vybrat si předkreslený obrázek, který budou dotvářet. Žáci si vyberou barvy a styl, kterým budou vyznačovat linie. Buď mohou přesně vyznačit umístění kostí, nebo linie nakreslit libovolným způsobem – někdy se ke zvýraznění linek nebo otevřených ploch na obrázku používá technika vytečkování.

2. AFRIKA – MASAJOVÉ

1 Úvod (4 min.)

pomůcky: fotky Masajů (obrázky č. 10–15)

Ukážeme žákům fotky Masajů a popovídáme jim stručně o tomto kmenu a jejich obřadu dospělosti pro chlapce – tento obřad si chlapci zažijí na tomto stanovišti, zatímco děvčata se budou chystat na masajskou svatbu.

2 Malování po obličeji (5 min.)

pomůcky: barvy na obličej, masajská hudba + přehrávač

Řekneme žákům, že obřad vstupu do dospělosti začíná pomalováním obličeje bílou barvou. Ornamenty na obličej chlapců kreslí děvčata. Jako podkreslení pustíme masajskou hudbu.

3 Pláště + saroi (5 min.)

pomůcky: pláště, miska s jahodovým mlékem

Řekneme žákům, že obřad pokračuje oblečením masajských plášťů (každý chlapec dostane jeden plášť) a napitím se saroi – směsí krve a mléka. Necháme kolovat misku s jahodovým mlékem – ať se každý chlapec napije.

4 Lov, navlékání korálek (8 min.)

pomůcky: 10 ruliček toaletního papíru s obrázky zvířat (obrázky č. 16–24), tenisák, papírové krávy (příloha č. 1), korálky, provázek

Rozdělíme třídu na chlapce a děvčata.

a) Chlapci odchází z masajské vesnice a jejich úkolem je tři měsíce přežít v buši. Musí si ulovit něco k jídlu, aby nezemřeli hladu, a na závěr zabít lva, aby se mohli vrátit do vesnice jako dospělí a oženit se.

Lov – Na lavici postavíme pyramidu z ruliček toaletního papíru polepených obrázky zvířat. Chlapci se jeden po druhém strefují do pyramidy (každý má 3 pokusy) s cílem shodit co nejvíc ruliček na zem. Za každou shozenou ruličku dostane lovec 1 bod = 1 krávu. Za uloveného lva (shozená rulička s obrázkem lva) náleží 3 body = 3 krávy.

b) Děvčata si zatím navlékají korálky na krk, na zápěstí – chtějí být co nejhezčí nevěstou, až se vrátí chlapci z buše.

5 Návrat do vesnice, nákup nevěsty (3 min.)

Na závěr se chlapci vrací do vesnice a „nakupují nevěsty“ – kdo získal z minulého úkolu nejvíc krav, stává se náčelníkem a vybírá si jako první, a to hned několik nevěst. Bohatí a vysoce postavení Masajové mají i 8 žen; navíc u Masajů žádný limit pro polygamií neexistuje a platí pravidlo, kolik žen si můžeš dovolit, tolik jich máš.

3. EVROPA – ČEŠTÍ KRAJANÉ V BANÁTU

1 Brainstorming (5 min.)

pomůcky: obrázky krajanů (obrázky č. 25–31), politická mapa světa, lepicí štítky

Ukážeme žákům obrázky krajanů a zeptáme se jich, odkud si myslí, že fotografie pocházejí. Správné výsledky zatím nekomentujeme.

Zeptáme se žáků, co znamená slovo „krajan“, termín objasníme.

Poté se jich zeptáme, kde ve světě se podle nich vyskytují české komunity, tedy skupiny lidí, kteří z Česka emigrovali do zahraničí a tam žijí pospolu se svými krajaný – označujeme pomocí lístečků na mapě. Navedeme žáky na možnost Evropy, poté sdělíme původ krajanů z fotografií.

2 Práce s filmem (10 min.)

pomůcky: PC s dataprojektorem + promítací plocha, přístup na internet, pracovní listy (příloha č. 2), mapa Evropy

Sdělíme žákům, že se nyní seznámí s českou komunitou žijící v Rumunsku, oblast ukážeme na mapě Evropy. Rozdáme jim pracovní listy a poskytneme jim krátký čas na prostudování. Poté pustíme úryvek *Cestománie: Na cestě po Banátu*, v časovém rozmezí **01:00–8:50 a 13:55–16:00**. Vyzveme žáky, aby si během filmu vypracovávali pracovní list, a po zhlédnutí filmu jim dáme ještě 1–2 minuty na dokončení.

3 Diskuze + nové informace (10 min.)

pomůcky: vyplněné pracovní listy, fotografie

Probereme se žáky odpovědi na otázky z pracovního listu, doplňujeme informace, případně dokreslíme povídání o Banátu fotografiemi.

4. ASIE – KANIBALOVÉ Z PAPUY-NOVÉ GUINEJE

1 Pexeso (10 min.)

pomůcky: kartičky pexesa (příloha č. 3) zavěšené za šňůrky za krk, visačky, obrázky²⁴

Sedneme si se žáky do kruhu a každému zavěsíme na záda kartičku, která bude představovat jednu část pexesa. Potom vyzveme žáky, aby (v naprosté tichosti a bez toho, aby se podívali, co mají na zádech) utvořili dvojice, které k sobě patří (př. PRAHA – hlavní město ČR).

- název kmene: FORE
- výskyt: PAPUA-NOVÁ GUINEA
- populace: cca 20 000
- první kontakty s civilizací: 30. LÉTA 20. STOLETÍ
- tradice: RITUÁLNÍ KANIBALISMUS
- typická nemoc: KURU
- projevy nemoci: TŘES, PORUCHY ŘEČI, PORUCHY ROVNOVÁHY
- studium nemoci: DANIEL CARLETON GAJDUSEK

Až budou všechny dvojice utvořené, položíme kartičky na zem, rozebereme nové informace. Ukazujeme na mapě, doplňujeme obrázky.

2 Práce s textem (10 min.)

pomůcky: texty (příloha č. 4), čtvrtky – tvrdší papír formátu A4, fixy

Rozdělíme do dvojic krátké texty (každý se věnuje něčemu jinému). Dvojice si text přečte a na čtvrtku papíru vypíše to nejdůležitější (dle zadání).

---

²⁴ Obrázky zemí není možné veřejně stahovat. Použijte, prosím, odkazy: <http://tiny.cc/nemockuru>, <http://tiny.cc/psychologist>, <http://tiny.cc/humandiseases>

3 Poster (5 min.)

pomůcky: flipchartový papír, lepicí guma

Vyzveme žáky, aby ze čtvrtek z předchozího úkolu společně vytvořili plakát týkající se kmene Fore. Na plakátu je již do sektorů předepsáno: KMEN FORE KDYSI, KMEN FORE DNES, RITUÁLNÍ KANIBALISMUS, NEMOC KURU, D. C. GAJDUSEK. Dáme žákům čas, aby si vytvořené plakáty prohlédli a prostudovali.

5. AMERIKA – OLMÉKOVÉ

1 Vyprávění o Olmécích (5 min.)

Sedneme si se žáky do kruhu a přesuneme se společně za indiánským kmenem Olméků do Střední Ameriky. Stručně je seznámíme s jejich kulturou a zajímavostmi o tomto kmenu (viz info pro učitele). Na závěr podáme informaci o míčové hře pelota a řekneme jim, že si tuto hru vyzkouší na vlastní kůži.

2 Pravidla hry (10 min.)

pomůcky: kartičky (příloha č. 5), pracovní listy (příloha č. 6), přiřazovací tabulka (příloha č. 7)

Připravíme si dva oddělené prostory (např. dvě strany chodby), do kterých umístíme kartičky – v jednom prostoru budou umístěny kartičky s písmeny, ve druhém kartičky s čísly.

Oznámíme žákům, že se nyní dozvedí pravidla hry. Vyzveme je, aby se rozdělili do dvojic, a do každé dvojice rozdáme pracovní listy (čísla, písmena) a přiřazovací tabulku. Žáci se v rámci dvojice rozdělí: hráč A má za úkol hledat kartičky s čísly, hráč B kartičky s písmeny. Žákům prozradíme, kde příslušné kartičky hledat.

způsob získávání pravidel

- Po dobu trvání aktivity nesmí žáci mluvit. Pracovní listy, přiřazovací tabulky ani psací potřeby nesmí opustit společný prostor.
- Hráč A vybíhá ze společného prostoru do prostoru s kartičkami označenými čísly, kde hledá papírky s určitými pojmy. Pojmy se žák snaží

zapamatovat a vrací se do společné místnosti, kde do svého pracovního listu zakreslí pojem pomocí obrázku k danému písmenu. Nesmí přitom používat slova, čísla.

- Současně s hráčem A vybíhá hráč B ze společného prostoru do prostoru s kartičkami označenými písmeny, kde hledá papírky s určitými pojmy. Pojmy se žák snaží zapamatovat a vrací se do společné místnosti, kde do svého pracovního listu zakreslí pojem pomocí obrázku k dané číslici. Nesmí přitom používat slova, čísla.
- Úkolem dvojic hráčů je co nejrychleji vyplnit oba pracovní listy (s číslicemi i písmeny), společně najít totožné pojmy (např. A5, B2, C1 apod.) a zapsat je do přiřazovací tabulky.
- Správné odpovědi: A5, B3, C1, D6, E4, F2.

pravidla hry (pojmy na kartičkách)

- Hraje se s gumovým míčem.
- Míč nesmí spadnout na zem.
- Míče se smí dotýkat pouze ramen, boků, kolen a loktů.
- Nesmí se používat ruce a nohy.
- Míč je potřeba prohodit kruhem uprostřed hřiště.
- Poražené družstvo bude obětováno bohům.

3 Pelota (6 min.)

pomůcky: míč, obruč, materiál pro vymezení hřiště

Vymezíme hřiště cca 5 × 8 m (případně dle možností prostoru), obruč umístíme do výše hlav hráčů. Vytvoříme ze žáků dva týmy, zopakujeme si pravidla a pustíme se do hry. Žáci by měli hrát minimálně 2 × 3 minuty, poté si hru společně rozebereme.

4 Reflexe (4 min.)

Zeptáme se žáků:

- *Jak se vám hrálo?*
- *Spolupracovali jste?*
- *Co bylo nejtěžší?*
- *Proč asi obětovali poražené?*
- *Jakou roli hrálo náboženství ve starých kulturách a jakou roli hraje náboženství v naší kultuře?*

21. 5. SVĚTOVÝ DEN KULTURNÍ ROZMANITOSTI

Dvacátý první květen se z rozhodnutí OSN slaví od roku 2002 jako Světový den kulturní rozmanitosti. Byl vyhlášen v reakci na teroristické útoky z 11. září 2001 a v této souvislosti usiluje především o posílení harmonie v soužití různých kultur. Podstatou tohoto dne je princip respektu a tolerance ke kulturní diverzitě ve všech jejich podobách – hmotném i nehmotném kulturním dědictví, kulturním průmyslu i ohrožených kultur domorodých obyvatel.

Kulturní rozmanitost je charakteristickým rysem lidstva, který činí svět pestrým a bohatým prostředím pro rozvoj lidských schopností a hodnot. Uvědomění si významu kultury a její rozmanitosti je úzce propojeno s bojem proti rasismu a xenofobii, neboť pouze respektováním různých kulturních, etnických a náboženských hodnot můžeme docílit odpovědné společnosti plně respektující lidská práva. Neméně důležitou oblastí, se kterou kulturní rozmanitost úzce souvisí, je udržitelný rozvoj. Právě kultura a tradiční znalosti domorodých obyvatel jsou totiž zcela zásadní pro zachování jejich přirozeného životního prostředí, které se dnes zpravidla řadí mezi nejohroženější lokality naší planety.

Zdroje:

WorldDayforCultural Diversity, forDialogue and Development. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [online]. 2013 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/world-day-for-cultural-diversity-for-dialogue-and-development/>

Co slavíme v květnu?. VašeDěti.cz [online]. c2004-2014 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.vasedeti.cz/tipy-a-rady/ostatni-tipy-a-rady/co-slavime-v-kvetnu/>

Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře kulturní rozmanitosti. Ministerstvo kultury [online]. 2005 [cit. 2014-03-12].

Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Umluva-UNESCO.pdf>

LITERATURA A ZDROJE

Následující seznam literatury týkající se projektové výuky a globálního rozvoje vzdělávání slouží jako přehled další možné inspirace, ze kterého můžete čerpat nápady pro vaši další práci.

Projektová výuka

TOMKOVÁ, Anna, Jitka KAŠOVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. Učíme v projektech. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3675-271.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. Teorie a praxe projektové výuky. 1. vyd. Brno: MU Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4142-4.

Projektové vyučování [online]. 2009 [cit. 2014-05-18].

Dostupné z: <http://www.projektovavyuka.cz/>

SÁRKÖZI, Radek. Projektové vyučování – 1. díl – Charakteristika. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování [online]. 2010 [cit. 2014-05-18].

Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-tipy/projektove-vyucovani-1>

Projektové vyučování [online]. 2009 [cit. 2014-05-18].

Dostupné z: <http://www.projektovavyuka.cz/>

Globální rozvojové vzdělávání

HRUBANOVÁ, Kristýna, Eva MALÍŘOVÁ a Eva ŠTEFKOVÁ. Jonáš cestuje: Programy globálního rozvojového vzdělávání pro žáky 2. stupně ZŠ, SŠ. Olomouc: ARPOK, o. p. s., 2014. ISBN 978-80-905361-4-2.

DUDKOVÁ, Lenka a Kristýna TILLOVÁ. Na STOPĚ začleňování globálních témat do výuky. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o. p. s., 2012. ISBN 978-80-905361-0-4.

Dostupné z: http://www.arpok.cz/attachments/article/47/prirucka_mala_web.pdf

ŠTĚPNIČKOVÁ, Kateřina a Kristýna TILLOVÁ. Globální rozvojové vzdělávání trochu jinak: outdoorové a zážitkové hry : příručka pro pedagogy středních škol. 1. vyd. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2011. ISBN 978-802-6002-291.

BIOLEK, Jaroslav. PodObal: příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování. Editor Eva Malířová. Brno: NaZemi - Společnost pro fair trade, 2011, 264 s. ISBN 978-802-6006-923.

NÁDVORNÍK, Ondřej, CHÁRA, Petr: Bohouš a Dáša proti chudobě. 1. Praha : Člověk v tísni – společnost při České televizi, 2006. 63 s. ISBN 80-86961-09-5

Svět v nákupním košíku. 1. Brno : Společnost pro FairTrade, 2010. 45 s.

Společný svět : Příručka globálního rozvojového vzdělávání. 1. Praha : Člověk v tísni – společnost při České televizi, 2004. 321 s. ISBN 80-903510-0-X

Svět do všech předmětů. 1. Brno : Společnost pro FairTrade, Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009. 334 s. ISBN 978-80-254-5678-1

PIKE, Graham, SELBY, David: Cvičení a hry pro globální výchovu 1. 1. Praha : Portál, 2000. 253 s. ISBN 80-7178-369-2

PIKE, Graham, SELBY, David: Cvičení a hry pro globální výchovu 2. 1. Praha : Portál, 2000. 235 s. ISBN 80-7178-474-5

SVĚT V JEDNOM DNI

Projektové dny s rozvojovou tematikou pro 2. stupeň ZŠ

Autorky: Kateřina Štěpničková, Marcela Fiedorová, Dominika Jíchová

Školy, které se podílely na zkoušení projektových dnů:

ZŠ a MŠ Lobodice

ZŠ a MŠ Dubicko

ZŠ a MŠ Slatinice

ZŠ Mánesova Otrokovice

ZŠ Karla Staršího ze Žerotína Bludov

ZŠ a MŠ Olomouc-Nemilany, Raisova 1

Recenze: Martina Fasnerová

Grafická úprava a ilustrace: Iva Hrubošová

Jazyková korektura: Ivana Farkašová

Vydal: ARPOK, o. p. s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

www.arpok.cz, grv@arpok.cz

Jsme nezisková organizace, která přináší do škol globální rozvojové vzdělávání. Pomáháme učitelům, jak učit aktuální témata dneška (např. chudoba, migrace, odpovědná spotřeba), a otevřeně o nich mluvíme se žáky. O těchto tématech informujeme i veřejnost, a tak podporujeme otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

Olomoucký kraj

Publikace vznikla v rámci projektu **Svět v jednom dni – rozvojová témata v projektových dnech** realizovaného v letech 2012–2014 za finanční podpory Olomouckého kraje a z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

ISBN 978-80-905361-7-3

1. vydání

ARPOK, o. p. s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

www.arpok.cz

ARPOK

ISBN 978-80-905361-7-3